

From: 5.1.2.e <5.1.2.e@taalconsult.com>
Date: Wednesday, June 3, 2026, 7:20 PM
To: postbus@eerstekamer.nl
5.1.2.e@eerstekamer.nl
5.1.2.e@eerstekamer.nl
CC: 5.1.2.e <5.1.2.e@gmail.com>
5.1.2.e <5.1.2.e@gmail.com>
Subject: bestemd voor de commissie OCW en commissie KOREL

Attachments:

Brief WPPB en FAP aan Onderwijsraad, d.d. 23-04-2026.pdf
Position Paper Werkgroep Positie Papiamentu Bonaire t.b.v. Rondetafelgesprek d.d. 4 september 2025.pdf
Verslag van een schriftelijk overleg over o.a. Onderwijsagenda's voor Bonaire, Saba en Sint Eustatius (Kamerstuk 36410-VIII-133)-schoon.pdf
aanvullende vragen n.a.v. het verslag.pdf
WPPB (05-02-2026) aan OCW nav overleg met Inspectie d.d. 29-01-2026.pdf
WPPB Reactie (25-03-2026) op Brief OCW (12-02-2026).pdf
WPPB reactie op brief Inspectie, d.d. 8-12-2025.pdf
WPPB_brief aan OCW en BZK, dd. 5 mei 2025-definitief.pdf
WPPB-DEF-Brief aan de Inspectie v.h. Onderwijs, Afd. CN, dd. 28-10-2025.pdf
WPPB-Ondertekende Reactie op brief OCW, d.d. 8-12-2025.pdf
OLB - Structurele bescherming en bevordering van het Papiaments op Bonaire-brief OLB aan OCW.pdf

Sommige mensen die dit bericht hebben ontvangen, ontvangen niet vaak e-mail van 5.1.2.e@taalconsult.com. [Ontdek waarom dit belangrijk is](#)

Geachte leden van de Eerste Kamercommissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de Commissie voor Koninkrijksrelaties,

Wij, de Werkgroep Positie Papiamentu Bonaire en de Fundashon Akademia Papiamentu, hebben kennisgenomen van de presentatie van het rapport *Onderwijs in Caribisch Nederland* (Onderwijsraad, 2026) in de Eerste Kamer en de daarbij gestelde vragen (d.d. 26-05-2026). Met name de vragen m.b.t. taal hebben onze aandacht getrokken.

Wij hebben het afgelopen jaar diverse brieven gestuurd om onze zorgen te uiten over de positie van het Papiamentu in het onderwijs op Bonaire. Deze brieven waren gericht aan het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Sport, het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de Inspectie van het Onderwijs, afdeling Caribisch gebied, met cc's naar onder andere de vaste tweedekamercommissies OCW en BZK, de Onderwijsraad en Raad van Europa. De antwoorden die wij tot dusver hebben ontvangen van de kant van OCW en Inspectie, waren diplomatieke antwoorden; zo diplomatiek dat ze niet echt aan antwoord waren. Mocht u prijs stellen op deze antwoorden, dan horen wij dat graag en sturen deze alsnog na.

Wellicht is de informatie in onze brieven bruikbaar voor verdere beeldvorming in de Eerste Kamer, ook omdat een deel van onze zorgen de (tekortschietende)

onderwijswetgeving betreft. Dit zou kunnen worden meegenomen, wanneer de Eerste Kamer zich gaat buigen over onderwijswetgeving/wetsvoorstellen, bijvoorbeeld in het kader van de geactualiseerde kerndoelen en eindtermen.

Wij zijn altijd en graag bereid het een en ander mondeling toe te lichten.

Met dank voor uw aandacht en vriendelijke groet,

namens de Werkgroep Positie Papiamentu Bonaire en Fundashon Akademia Papiamentu

--

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

Curaçao

+ 5.1.2.e

/

+ 5.1.2.e

Bijlagen:

1. brief van de Werkgroep Positie Papiamentu Bonaire (WPPB) en Fundashon Akademia Papiamentu (FAP) (05-05-2025) aan OCW
2. ondersteunende brief van het Openbaar Lichaam (27-6-2025) aan OCW
3. brief van WPPB/FAP (28-10-2025) aan de Inspectie, afdeling Caribisch Gebied
4. verslag van schriftelijk overleg vaste commissie-ministerie OCW
5. brief van WPPB/FAP aan de vaste tweedekamercommissie (23-11-2025; aanvullende vragen n.a.v. verslag schriftelijk overleg)
6. brief van WPPB/FAP (08-12-2025) aan OCW
7. brief van WPPB/FAP (08-12-2025) aan de Inspectie
8. brief van WPPB/FAP aan OCW 05-02-2026 (n.a.v. contact met Inspectie)
9. brief van WPPB/FAP aan OCW 25-03-2026
10. brief van WPPB/FAP aan de Onderwijsraad (23-04-2026)
11. position paper WPPB/FAP september 2025

Aan de Onderwijsraad
t.a.v. mevrouw L. Elffers

Betreft: publicatie *Onderwijs in Caribisch Nederland*

Kralendijk, 23 april 2026

Geachte mevrouw Elffers,

De Werkgroep Positie Papiamentu Bonaire heeft terdege kennisgenomen van het rapport *Onderwijs in Caribisch Nederland* (2026) en wil naar aanleiding daarvan het volgende onder uw aandacht brengen. De centrale vraag in het rapport luidt: *"In hoeverre kan binnen de kaders van het Nederlandse onderwijssysteem worden gezorgd voor goed onderwijs op Bonaire, Saba en Sint Eustatius?"*

Allereerst: het rapport legt de vinger op de zere plek en er worden over het algemeen juiste conclusies getrokken en goede aanbevelingen gedaan. De eindconclusie luidt dat het Nederlandse onderwijssysteem onvoldoende aansluit bij de situatie in de BES en dat de randvoorwaarden ontbreken om binnen de huidige kaders van dat systeem goed onderwijs te verzorgen op de eilanden. Het eindadvies *'Ontwikkel een gerichte benadering voor onderwijs in de BES, met de benodigde differentiatie, extra inspanning en facilitering en meer eilandelijke worteling'* valt alleen maar te onderschrijven. Helaas heeft de Onderwijsraad diezelfde vinger niet willen branden aan een voor Bonaire belangrijke kwestie: de positie van Papiamentu in onderwijs en onderwijswetgeving. Deze 'zere plek' wordt onderbelicht én eenzijdig belicht, zowel in de aanbevelingen in Deel A als in de beschreven en geanalyseerde meertaligheid in Deel B. Hieronder beperken wij ons tot de beschrijving en analyse van het thema meertaligheid (Deel B) en de conclusies en adviezen (Deel A) met betrekking tot Bonaire. In de Specificatie volgend op deze brief treft u in cursief en rood een aantal kanttekeningen bij passages uit uw rapport aan.

In de conclusies en aanbevelingen in Deel A betreft één onderdeel van *Aanbeveling 1* de beheersing van het Nederlands: onderwijs in de Nederlandse taal met op niveau worden gebracht (p. 44). Dit heeft te maken met het feit dat Nederlands in de meeste gevallen de onderwijstaal is en een (overigens relatief klein) deel van de leerlingen zijn/haar studie wil vervolgen in Europees Nederland. Maar er wordt niet expliciet gemaakt in welke mate de grotere groep leerlingen met een ander toekomstpad het Papiamentu moet beheersen, onder andere met het oog op de lokale arbeidsmarkt. In het rapport wordt wel gesteld dat het onderwijs (voor Bonaire qua taalvaardigheid en onderwijsinhoud) meer moet gaan voorbereiden op alle drie de toekomstpaden, maar wat het pad doorstuderen of werken op eigen eiland moet betekenen voor de beheersing van het Papiamentu blijft onderbelicht. Ook komt niet tot uiting dat goede beheersing van het Papiamentu (op 2F-niveau, het maatschappelijk minimum) voor *alle* inwoners van Bonaire belangrijk is, los van welk toekomstpad dan ook. Ten slotte wordt geen relatie gelegd tussen (beheersing van) de eerst verworven taal van het grootste deel van de leerlingen (Papiamentu) en de vreemde taal Nederlands, ook niet in de beschrijving en analyse in Deel B. Daarmee wordt voorbij gegaan aan het fundament dat de thuistaal kan leggen voor het leren in het algemeen en voor het leren van andere talen.

In Deel B is voor Bonaire meertaligheid een van de twee uitgelichte thema's, maar in de conclusies en aanbevelingen in Deel A wordt bar weinig aandacht aan taalvaardigheid en taalonderwijs besteed. Die geringe aandacht gaat ook nog eens voornamelijk uit naar het Nederlands. Daarmee lijkt ook de Onderwijsraad zich vooral te richten op dat ene toekomstpad naar Europees Nederland. Dit terwijl zichzelf notabene kanttekeningen plaatst bij die eenzijdigheid en adviseert de twee andere routes meer te faciliteren. De gerichtheid op het Nederlands blijkt bijvoorbeeld uit de koppeling van overheids-

banen op het eiland aan een goede beheersing van het Nederlands (Deel A, p. 7), zonder daarbij aan te tekenen dat voor contact met het publiek beheersing van het Papiamentu belangrijk(er) is.¹ Daar komt nog eens bij dat het op de arbeidsmarkt niet alleen gaat om overheidsbanen, maar ook om banen in de maatschappelijke dienstverlening, bijvoorbeeld de zorg, en het bedrijfsleven, waar Papiamentu belangrijk is.

De consequenties van de aanbeveling alle routes te faciliteren en meer aan te sluiten bij de eilandelijke situatie worden voor Papiamentu niet geëxpliciteerd en geconcretiseerd. Wat betekenen de 'gerichte benadering' en 'differentiatie' uit het eindadvies bijvoorbeeld concreet voor de positie van het Papiamentu in het onderwijs en de positionering ervan in de nu rammelende wet- en regelgeving? Als er te weinig aandacht gaat naar het vak Papiamentu in het basisonderwijs (Deel B p. 14), waarom dan niet, net als voor Nederlands (Deel A, p. 9), een aanbeveling het onderwijs Papiamentu op niveau te brengen? Wat houdt de 'extra inspanning/facilitering' (Deel A, p. 8) voor Papiamentu in? Waarom wordt niet, net als voor Nederlands (Deel A, p. 9), geadviseerd passend lesmateriaal voor Papiamentu te ontwikkelen, terwijl in Deel B wel herhaaldelijk wordt geconstateerd dat daar een tekort aan is?

Aan het Papiamentu wordt helaas slechts lippen dienst bewezen. Er wordt weliswaar een paar keer opgemerkt dat Papiamentu belangrijk is, maar tegelijkertijd wordt zonder meer vastgesteld dat het een keuzevak is in het voortgezet onderwijs (Deel B, p. 15). De raad acht het blijkbaar niet nodig een kanttekening te plaatsen bij het feit dat de eerst verworven taal van de meerderheid van de leerlingen en tevens grootste omgangstaal slechts een keuzevak is en dat het aan het Europees Nederlands georiënteerde schoolbestuur wordt overgelaten welke talen als (keuze)vak aan bod komen in het onderwijsprogramma (Deel B, p. 17).

Tekenend is in dit verband ook het vrijwel doodzwijgen van de erkenning van het Papiamentu onder deel II en III van het *Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden*: het wordt in Deel A en in de Beknopte weergave geen enkele keer genoemd en in Deel B welgeteld één keer (p. 19), in de marge van de *Bestuursafpraak* uit 2021. Geen woord over de verplichtingen die de erkenning onder met name Deel III van het *Handvest* met zich meebrengt. Geen voetnoot met verwijzing naar de vindplaats, geen opname in de literatuurlijst.²

Deel B moet een blik bieden op de werking van het Nederlandse onderwijssysteem op Bonaire aan de hand van de perspectieven en ervaringen van betrokkenen op het eiland. Het beschrijft de stand van zaken, de betrokken partijen en hun activiteiten en de inzichten vanuit Bonaire over de werking van het onderwijssysteem op basis van de ervaringen en perspectieven van de betrokken partijen ten aanzien van het thema in kwestie. Deze analyse vormt de basis voor de overkoepelende conclusies en aanbevelingen in het adviesdeel (Deel A).

In de analyse, die onder meer beschrijft welke partijen op welke wijze betrokken zijn bij het vraagstuk meertaligheid, ontbreekt het perspectief van de Werkgroep Positie Papiamentu Bonaire. Deze Werkgroep, voornamelijk bestaande uit leerkrachten (dus geen zogenaamde 'bemoeienis van buiten het onderwijs'; Deel B, p. 23) heeft vanaf mei 2025 diverse malen aan de bel getrokken bij het Ministerie van OCW en andere betrokken (overheids)instanties. Daarbij heeft zij ook telkens gewezen op de onvoldoende randvoorwaarden rondom het vak Papiamentu. De Onderwijsraad is op de hoogte van de zorgen die de Werkgroep heeft geuit, want heeft elke brief in cc ontvangen en heeft op 17 oktober

¹ Zie ook Invoeringswet Openbare Lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba, art. 4d-4f <https://wetten.overheid.nl/BWBR0028063/2025-01-01?g=2026-04-22&z=2026-04-22>

² Met een deel III-erkenning verplicht een staat zich om ten minste 35 leden of letters uit dit deel van het Handvest toe te passen. Deze bepalingen liggen op het terrein van onderwijs, cultuur, media, bestuurlijk verkeer, rechtspraak, sociaal-economisch leven en grensoverschrijdende samenwerking. (*Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden*; Straatsburg, 5 november 1992 (Trb. 1993, 1 en Trb. 1993, 199). **TOELICHTENDE NOTA**).

2025 op Bonaire ook gesproken met leden van de Werkgroep (samen met de voorzitter van Fundashon Akademia Papiamentu).³ Het is voorts opmerkelijk dat van de vier position papers ten behoeve van de rondetafelconferentie in Den Haag op 4 september 2025 er slechts één in de literatuuropgave bij Deel B wordt vermeld. Is het toevallig dat dat het position paper is dat pleit voor meer onderwijsaanbod Nederlands?

Op p. 22 in Deel B wordt gesteld dat *“onderwijs in het Papiamentu vooral wordt gezien als een manier om cultureel erfgoed te behouden, identiteitsvorming te faciliteren en te voorkomen dat Papiamentu-talige kinderen en jongeren op achterstand worden gezet in het onderwijs.”* Wat is de bron van deze constatering? Pleitbezorgers van meer aandacht voor het Papiamentu voeren al decennia ook pedagogisch-didactische en linguïstische (taalontwikkeling) argumenten aan. Het belang van het Papiamentu wordt op verschillende plaatsen in het rapport vooral afgewogen aan cultuur en identiteitsvorming. Dit doet geen recht aan de conceptuele functie die het Papiamentu ook heeft. De inzet van de moedertaal is van essentieel belang voor leren en kennis verwerven in andere leergebieden.

De Onderwijsraad heeft het bestrijden van kansenongelijkheid hoog in haar vaandel staan, net als het benutten van talige diversiteit. Hoe is het mogelijk dat het rapport over onderwijs in Caribisch Nederland zo’n blinde vlek vertoont waar het gaat om de rol en het belang van het Papiamentu voor kansen­gelijkheid en talige diversiteit op Bonaire? Het bevorderen van kansengelijkheid voor leerlingen op Bonaire met Papiamentu als eerst verworven taal en Nederlands als vreemde taal vraagt om concrete aanbevelingen voor de andere toekomstpaden dan alleen het pad dat naar Europees Nederland leidt. Het vraagt om aanbevelingen die recht doen aan de positie van de taal in de maatschappij en die een degelijk aanbod Papiamentu in het onderwijs faciliteren. Zo’n aanbod is overigens niet alleen voor leerlingen die op Bonaire blijven studeren en/of werken van belang, maar ook voor de leerlingen die vervolgonderwijs in de regio of Europees Nederland volgen en daarna weer terugkeren.

Wij rekenen erop dat onze kanttekeningen worden meegenomen in het vervolg dat dit rapport gaat krijgen. Uiteraard zijn wij altijd bereid hierover nader in gesprek te gaan.

Hoogachtend,

namens de Werkgroep Positie Papiamentu Bonaire

namens Fundashon Akademia Papiamentu

5.1.2.e

5.1.2.e

Sedney Marten
Voorzitter

Elsmarie Beukenboom
voorzitter

cc Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap; Ministerie van Binnenlandse Zaken & Koninkrijksrelaties; Vaste Commissie OCW; Vaste Commissie Koninkrijksrelaties; Afdelingshoofd OCW CG; Adviescommissie Raad van Europa; Vereniging van Leraren in levende talen, Sectie Papiaments

³ Brief aan OCW d.d. 5 mei 2025, 8 december 2025, 5 februari 2026 en 25 maart 2026; brief aan de Inspectie van het Onderwijs Afdeling Caribisch gebied d.d. 28 oktober 2025 en 8 december 2025; brief aan de leden van de Vaste Tweedekamercommissie OCW d.d. 23 november 2025.

Specificatie

DEEL A

Centrale vraag:

In hoeverre kan binnen de kaders van het Nederlandse onderwijssysteem worden gezorgd voor goed onderwijs op Bonaire, Saba en Sint Eustatius?

Hoofdconclusies Onderwijsraad

- Het Nederlandse onderwijssysteem sluit onvoldoende aan bij de situatie in de BES
- De randvoorwaarden ontbreken om binnen de huidige kaders van het Nederlandse onderwijssysteem goed onderwijs te verzorgen op de eilanden.

De drie belangrijkste bevindingen (met daarbij *cursief en in rood* enkele kanttekeningen):

Bevinding een: leerlingen/studenten worden onvoldoende toegerust voor verschillende toekomstpaden: werken of doorstuderen 1. op het eiland, 2. in de regio of 3. in Europees Nederland. Deze toekomstpaden vereisen elk een eigen toerusting.

- De uiteenlopende toekomstpaden stellen verschillende eisen aan de toerusting van leerlingen en studenten qua:
 1. taalvaardigheid : (basis)beheersing van het Nederlands is nodig. Dit is immers de taal van de (landelijke) overheid. *Vreemde causale relatie!!*
“Essentieel is ook een goede beheersing van het Engels op Saba en Sint Eustatius, en het Papiamentu op Bonaire, omdat het de meest gebruikte talen zijn in het dagelijks leven, de politiek, het bedrijfsleven en de media.” (Deel A, p. 22). *Als goede beheersing van het Papiamentu zo essentieel is, waarom keert dat dan niet terug in de aanbevelingen?*
 2. onderwijsinhoud: toekomstpaden vragen elk om andere onderwijsinhoud; voor iedereen is kennis van het eigen eiland en de regio onmisbaar.
- Die toerusting is lastig: “Hierbij speelt de inrichting van het systeem ook een rol. Zo kent het onderwijs inhoudelijk een nadruk op Europees Nederland (...). En van de drie belangrijkste toekomstpaden faciliteert het ministerie van OCW de route naar Europees Nederland het best door de directe toelating (het doorstroomrecht) tot het mbo en hoger onderwijs, financiële ondersteuning, begeleiding en voorlichting.”

Bevinding twee: scholen kunnen onvoldoende inspelen op toenemende diversiteit in leerlingen- en studentenpopulaties

- Veranderende leerlingen- en studentenpopulaties doen extra beroep op organisaties met beperkte capaciteit.
- Bekostiging en wettelijk kader lopen achter op veranderingen.

Bevinding drie: onderwijsbesturen hebben onvoldoende mogelijkheden om hun verantwoordelijkheden waar te maken

- Bestuurlijke model in Caribisch Nederland is sinds staatkundige hervormingen hetzelfde als in Europees Nederland: grotere verantwoordelijkheid voor schoolbesturen en kleinere rol voor OLB.
- Bestuurlijk model gaat uit van randvoorwaarden die op Bonaire, Saba en Sint Eustatius veelal ontbreken
- Zonder ondersteuning is onderwijsbestuur op eilanden kwetsbaar

Eindadvies: Ontwikkel gerichte benadering voor onderwijs in de BES:

- differentiatie tussen Europees en Caribisch Nederland nodig voor realisatie goed onderwijs op Bonaire;
- extra inspanning van ministerie OCW om recht op goed onderwijs waar te maken en te compenseren voor de tekortschietende randvoorwaarden;

Specificatie

- aandacht voor en recht doen aan de specifieke omstandigheden op Bonaire (eilandelijke worteling);
“**Eilandelijke worteling onderwijs belangrijk om samenleving te weerspiegelen**
Het is belangrijk dat het ministerie van OCW ruimte laat voor worteling van onderwijsorganisaties in de eilandelijke samenleving. De raad bedoelt daarmee dat het onderwijs verbonden is met de maatschappelijke omgeving op het eiland.” (Deel A, p. 36)
Als die eilandelijke worteling zo belangrijk is, waar blijven dan de aanbevelingen ten aanzien van het Papiamentu dat een belangrijk deel uitmaakt van die worteling?
- grondwet staat context-specifieke invulling van de overheidsverantwoordelijkheid toe.

Het advies wordt verder uitgewerkt in drie aanbevelingen.

Aanbeveling 1: Waarborg toerusting voor verschillende toekomstpaden van jongeren:

- brede voorbereiding en specialisatiemogelijkheden of extra voorbereiding einde VO of beroepsonderwijs);
- vereenvoudiging van doorstroomroutes binnen Caribische regio (o.a. opstarttoelage);
- meer mogelijkheden voor studeren en terugkeren op eigen eiland;
- onderwijs Nederlandse taal op niveau:
“Een goede (basis)beheersing van het Nederlands is *-naast* [mijn cursivering] beheersing van het Engels, Papiamentu en/of Spaans- van belang voor deelname aan (vervolg) onderwijs en de Nederlandse samenleving.” (Deel A , p. 44)

Er wordt, zoals zo vaak sinds 10-10-10, gehamerd op het belang van goede beheersing van het Nederlands, belangrijk voor deelname aan de Nederlandse samenleving. Om welke Nederlandse samenleving gaat het hier? Die in Europees Nederland? Dat is toch maar één toekomstpad? Of de samenleving op Bonaire? Maar het rapport zelf concludeert dat Nederlands in de maatschappelijk omgang op Bonaire geen belangrijke rol speelt (onder andere in Deel A, p. 22 en in Deel B, p. 12 en p. 16). En om welke leerlingen gaat het hier? Hier wordt vooral de toerusting voor één specifiek toekomstpad (doorstuderen in Europees Nederland) voor een specifieke groep leerlingen gefaciliteerd. Papiamentu wordt naar de zijlijn gedirigeerd. Waarom wordt hier niet ook geadviseerd voor het op niveau brengen (en faciliteren) van het onderwijs Papiamentu (lesmateriaal, leerkrachten, aantal lessen), zoals dat voor Nederlands gebeurt? Een goede basis in de eerst verworven taal versterkt ook het leren van andere talen. De (grote) groep leerlingen voor wie geen Nederlandstalig, maar een Papiamentstalig toekomstpad is weggelegd, wordt hier niet bediend. Het richten van de aanbeveling op alleen het Nederlands botst ook met wat eerder in de bevindingen is gezegd over de te grote nadruk op Europees Nederland qua onderwijsinhoud en taal. Bovendien is het zeer discutabel Saba en Statia te ondersteunen in de werving van leerkrachten NVT, terwijl op Bonaire blijkbaar kan worden volstaan met leerkrachten Nederlands (Deel A, p. 9). Stelt het rapport niet zelf dat Nederlands voor de meeste leerlingen op Bonaire ook een vreemde taal is?

Aanbeveling 2: Stel onderwijsorganisaties in staat goed onderwijs voor iedereen te verzorgen

- voldoende en goed onderwijspersoneel
Hoe gaat de roulatiepool van leraren uit EN voorzien in bevoegde en bekwame leerkrachten Papiamentu?
- intensievere samenwerking tussen Bonaire, Saba en Statia
- versterking van kwaliteit en kwantiteit van eilandelijke onderwijsbestuurders en schoolleiders.
Positief is dat (met het oog op de zogenaamde eilandelijke worteling) wordt gepleit voor meer inzet van eilandelijke onderwijsbestuurders en schoolleiders. Prima dat wordt gedacht aan professionalisering (in m.n. kennis van het Nederlandse onderwijssysteem). Maar jammer dat de professionalisering (in o.a. taal en cultuur) niet ook de (zittende) Europees-Nederlandse bestuurders betreft. Die kunnen wel wat professionalisering in taal en cultuur van de Bonairiaanse samenleving gebruiken

Specificatie

Aanbeveling 3: Pas rol, positie en werkwijze van overheidsinstanties aan op eilandelijke context (ook wetgeving en wetgevingsproces).

- Meer coördinatie en stroomlijning in contact tussen landelijke overheidsorganisaties en eilandelijke onderwijsorganisaties, met aandacht voor de onderlinge relatie, taaldiscrepantie en bewustzijn van gedeelde koloniale geschiedenis en doorwerking daarvan in het heden.
- Betere aansluiting van onderwijswetgeving en wetgevingsproces op eilandelijke context: meer differentiëren in wetgeving, Caribisch Nederland eerder betrekken in wetgevingsproces, toegankelijker wetgeving en consultatie.

Dit was dé plaats geweest om in te gaan op (herstel van) de discrepanties in de huidige wetgeving ten aanzien van de schoolvakken Papiamentu en Nederlands. De Onderwijsraad heeft daarvan via verschillende kanalen kennis kunnen nemen (cc's van alle correspondentie van de WPPB met OCW en de Inspectie, gesprek met de WPPB op 17 oktober 2025)

- Benutten van de positie van het OLB als nabije overheid en gesprekspartner (inbreng eilandelijk perspectief in landelijk beleid)

DEEL B

p. 14: “Tegelijkertijd heeft een deel van hen ook een relatief laag beheersingsniveau van het Papiamentu, wat mogelijk te wijten is aan de beperkte aandacht voor het Papiamentu in het onderwijs.”

Mogelijk? Dat is wel zeker. Dat geldt met name voor het basisonderwijs. Ook het tekortschietend lesmateriaal speelt daarbij een rol. Maar het tekort aan lesmateriaal Papiamentu wordt in het vervolg alleen problematisch geacht voor Nederlandstalige leerlingen die Papiamentu moeten leren. Met de constatering dat beperkte aandacht voor het Papiamentu in het onderwijs wellicht de oorzaak is, wordt in de aanbevelingen niets gedaan. In het overzicht ‘Taal in onderwijs op Bonaire’ (p. 15) wordt wel vermeld dat de wet de vakken Nederlands, Papiamentu en Engels voorschrijft, maar niet dat voor Papiamentu en Nederlands hetzelfde onderwijsaanbod (kerndoelen) geldt, terwijl Papiamentu in de praktijk aanzienlijk minder uren heeft.

p. 15: ‘Binnen de school voor VO is Papiamentu een belangrijk vak... Het volgen van het vak is optioneel.’ *Wie zegt/vindt dat het een belangrijk vak is in het voortgezet onderwijs? En hoe zijn de twee opmerkingen met elkaar te rijmen? En hoe is dat ‘belangrijke vak’ te rijmen met het feit dat al jaren met verouderd lesmateriaal (2000) moet worden gewerkt en dat daar geen aanbevelingen voor worden gedaan?*

p. 15: er wordt niets gezegd over het vak Papiamentu in het MBO

p. 17: Beslissingsmacht over taalkeuzes ligt vooral bij de onderwijsorganisaties (schoolbesturen) en resulteren in nadruk op Nederlands (o.a. door de wetgeving die het Nederlands grote plek biedt). Zo beslist het bestuur over de talen die als (keuze)vak aan bod komen in de onderwijsprogramma’s.

Des te meer reden om het vak Papiamentu in het VO te verankeren in wet- en regelgeving als verplicht vak. En ook het onderbrengen van het PAP bij de moderne vreemde talen ongedaan te maken.

p. 18: “Momenteel wordt daarom in opdracht van het ministerie gewerkt aan een herziening van de kerndoelen Papiamentu als moderne vreemde taal.”

Deze informatie klopt niet. Er wordt gewerkt aan herziening van kerndoelen Papiamentu voor het basisonderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs uitgaande van een moedertaal-perspectief, net zoals dat bij het Referentiekader Papiamentu is gedaan.

Specificatie

p. 19: "De kerndoelen Nederlands uit het Besluit kerndoelen WPO BES worden op korte termijn aangepast en landelijk geregeld, terwijl de kerndoelen Papiamentu uit dat besluit apart blijven en afzonderlijk worden herzien."

Deze info klopt niet: de kerndoelen Nederlands en Papiamentu voor het primair onderwijs worden samen/tegelijktijd geactualiseerd en beide landelijk geregeld. Dat geldt ook voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs: Papiamentu als vreemde taal wordt daarbij losgelaten.

p. 19 (Bestuursafspraken): "Daarop is afgesproken een plan te maken om het Papiamentu te erkennen onder het Europees Handvest voor regionale talen of minderheidstalen. Op 1 juli 2024 is het Papiamentu daadwerkelijk als zodanig erkend."

In de Bestuursafspraken is wel meer afgesproken dan dit. En is dit het enige dat over de erkenning onder het Europees Handvest kan worden gezegd? In de Beknopte weergave en in Deel A wordt het geen enkele keer genoemd. In Deel B welgeteld 1 keer (p. 19), in de marge van de Bestuursafspraken uit 2021. Niets over de verplichtingen die de erkenning onder artikel 2 en 3 van het Handvest met zich meebrengt. Geen verwijzing in een voetnoot naar de vindplaats, geen opname in de literatuurlijst.

p. 22: "Onderwijs in het Papiamentu wordt vooral gezien als een manier om cultureel erfgoed te behouden, identiteitsvorming te faciliteren en te voorkomen dat Papiamentutalige kinderen en jongeren op achterstand worden gezet in het onderwijs."

Wat is de bron van deze uitspraak? Door wie wordt dit als zodanig gezien? Er liggen ook onderwijskundige, didactische en linguïstische opvattingen ten grondslag aan het belang van het vak Papiamentu op school.

p. 23: "Betrokkenen binnen het onderwijs ervaren de bemoeienis van buiten het onderwijs soms als problematisch. In pleidooien voor meer ruimte voor het Papiamentu is volgens hen onvoldoende aandacht voor de randvoorwaarden, zoals voldoende middelen, lesmaterialen en docenten Papiamentu."

Op wie wordt hier geduid met 'bemoeienis van buitenaf'? Fundashon Akademia Papiamentu? Ook de WPPB pleit voor meer ruimte en aandacht voor het schoolvak Papiamentu en die werkgroep bestaat uit leerkrachten van de betrokken scholen. En zowel Fundashon Akademia Papiamentu als de WPPB brengen voortdurende de tekortschietende randvoorwaarden onder de aandacht.

p. 23: "Voor leerlingen en studenten die de eilandelijke arbeidsmarkt willen betreden en op Bonaire blijven, is beheersing van het Papiamentu, Nederlands, Engels en Spaans van belang. Voor leerlingen en studenten die zich op toekomstpaden buiten het eiland richten, is vooral beheersing van het Nederlands en Engels cruciaal."

Dus blijf je op Bonaire, dan zijn alle vier de talen belangrijk, ga je als Bonairiaan buiten het eiland dan is Papiamentu plots niet meer belangrijk? Het lijkt me dat ook voor die laatste groep leerlingen beheersing van het Papiamentu cruciaal is, o.a. als basis voor het leren van vreemde talen, als algemene omgangstaal en taal op de werkvloer, wanneer zij terugkeren.

p. 23: "Allereerst leeft het onderwerp meertaligheid sterk in de samenleving; taal raakt aan de identiteit van mensen en het koloniale verleden. Tegen die achtergrond klinkt een roep om meer aandacht voor het Papiamentu in het onderwijs, zonder dat daarvoor de randvoorwaarden op orde worden gebracht."

Ook hier wordt belang van onderwijs van het vak Papiamentu weer uitsluitend gekoppeld aan identiteit. Alsof er niet ook pedagogisch-didactische en linguïstische (taalontwikkeling) redenen ervoor zijn.

Position paper t.b.v. rondetafelgesprek voer- en instructietaal in Caribische delen Koninkrijk

Werkgroep Positie Papiamentu Bonaire

4 september 2025

Inleiding

De Werkgroep Positie Papiamentu Bonaire heeft in haar schrijven van 5 mei 2025, gericht aan het Ministerie van Onderwijs, Cultuur & Sport, het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, aanverwante vaste commissies en andere relevante organisaties, reeds haar bezorgdheid geuit over een aantal ontwikkelingen in het Bonaireaanse onderwijs met betrekking tot de schoolvakken Papiamentu en Nederlands. In deze notitie keren een aantal aspecten daaruit terug en wel in de context van het onderwerp van dit rondetafelgesprek: taalverwerving en voer- en instructietaal in de Caribische delen van het Koninkrijk.

De positie van Papiamentu

Bonaire is een meertalig eiland: 91.4% van de bevolking spreekt meer dan één taal en in 2021 stond onder de verschillende gesproken talen Papiamentu op de eerste plaats (88.4%), gevolgd door Engels (76.9%). Het is de voertaal van ruim de helft van de bevolking (62.4%) en de meest gebruikte omgangstaal in de samenleving, het bedrijfsleven en de media (Statline 2023). Goede beheersing van het Papiamentu is om drie redenen van belang. Voor de persoonsvorming van kinderen, voor deelname aan de Bonaireaanse samenleving en voor succesvolle participatie op school. Ten eerste leren leerlingen door middel van taal hun gevoelens, ervaringen, meningen en feiten onder woorden te brengen, te interpreteren, vast te leggen, te evalueren en te nuanceren (*persoonsvorming*). Ten tweede zijn taalcompetente leerlingen beter toegerust hun verantwoordelijkheid te nemen in de samenleving (*socialisatie*). Om die reden is het gewenst een algemeen maatschappelijk niveau taalvaardigheid Papiamentu voor alle burgers vast te leggen en wel referentieniveau 2F.¹ Daarmee wordt ook uitvoering gegeven aan de ambitie uit de *Bestuursafspraken voor het Papiaments op Bonaire* (2021) dat per 2030 geen analfabeten Papiamentu het onderwijs meer verlaten.² Ten slotte is Papiamentu van belang voor het leren op school (*kwalificatie*): taal als voertuig voor het denken en als middel om grip op de werkelijkheid en de wereld te krijgen.

Papiamentu is, zoals gezegd, de eerst verworven taal van de meeste leerlingen, de taal van de primaire socialisatie. Kinderen doen hun intrede op school met een basistaalvaardigheid, die vervolgens op school moet worden uitgebouwd met onder meer abstractere schooltaalvaardigheid. Een goed ontwikkelde moedertaal is belangrijk voor het later leren van andere talen. Recentelijk heeft longitudinaal wetenschappelijk onderzoek van Mercelina en van der Elst-Koeiman (2024) laten zien hoe dit geldt voor geletterdheid: de ontwikkeling van geletterdheid in het Nederlands is in aanzienlijke mate afhankelijk van een stevig fundament in het Papiamentu. Ook kwam naar voren dat er sprake is van transfer tussen Papiamentu en Nederlands voor zowel technisch als begrijpend lezen. In een tweetalig leescurriculum is het aan te raden om actief en structureel gebruik te maken van het Papiamentu en in alle groepen aandacht te blijven besteden aan de ontwikkeling daarvan.³ Met een stelselwijziging waarbij in een zeer vroeg stadium (de voorschool) wordt ingezet op méér onderwijsaanbod Nederlands, als schoolvak en als instructietaal, ten koste van het Papiamentu, wordt de kans gemist de basis in de moedertaal optimaal te benutten.

Moedertaalonderwijs heeft behalve een sociaal-communicatieve functie een conceptuele functie. Ook op Bonaire is het gewenst dat het vak Papiamentu die functie heeft: taal als instrument voor het denken, als middel tot kennisverwerving in alle leergebieden. Die functie is belangrijk, omdat Papiamentu als instructietaal in het primair onderwijs, het praktijkonderwijs en het mbo functioneert of kan functioneren.⁴ De conceptuele functie is voor het Papiamentu ook belangrijk in het kader van het

taalbeleid van het *Openbaar Lichaam Bonaire* dat is gericht op inclusieve meertaligheid, met Papiamentu in de rol van matrixtaal.⁵ Het proces is gaande dit beleid te concretiseren in schooltaalbeleidsplannen en krijgt ook gestalte in de samenwerking binnen het Inclusief Taalonderwijs Bonaire (ITOB). Het Papiamentu als eerste taal van de meeste leerlingen en tweede taal voor vele anderen in de samenleving speelt een belangrijke rol binnen die meertaligheid en binnen didactische benaderingen als translanguaging en functioneel meertalig leren, waarmee wordt afgestapt van het idee van één enkele instructietaal. Ten slotte betekent het feit dat de officiële instructietaal in het secundair onderwijs overwegend Nederlands is niet dat alleen in die taal cognitief-academische taalvaardigheid (schooltaalvaardigheid) vereist is. Schooltaalvaardigheid ontwikkelen in een vreemde taal gaat makkelijker en is succesvoller, wanneer daarbij wordt voortgebouwd op schooltaalvaardigheid in de eerst verworven taal en wanneer transfermogelijkheden (o.a. metalinguïstische kennis, taalleerstrategieën) vanuit de eerste taal naar andere talen optimaal worden benut.⁶ Dit is de reden dat bij de ontwikkeling van het *Referentiekader Papiamentu* (2022) het *Referentiekader taal & rekenen* van Meijerink als inspiratie is gebruikt. Het Referentiekader van Meijerink is gemaakt voor moedertaalonderwijs, waar het schoolvak zowel een sociaal-communicatieve als conceptuele functie heeft. Ook bij de actualisering van de kerndoelen Papiamentu voor het primair onderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs door de SLO wordt daarvan uitgegaan en wordt plaats ingeruimd voor schooltaalvaardigheid.

Zowel in het maatschappelijk leven als op school is het Papiamentu sinds de staatkundige wijzigingen van 10-10-10 steeds meer onder druk komen te staan. De toegang tot instituties zoals gezondheidszorg en het sociale zekerheidsstelsel wordt gehinderd door de barrières die de Nederlandse taal opwerpt: ambtenaren en dienstverleners zijn steeds vaker afkomstig uit Europees Nederland en spreken gewoonlijk geen of nauwelijks Papiamentu en doen vaak ook weinig moeite dat te leren. Hoewel het Papiamentu een plaats heeft in het Bonaireaanse onderwijs, als schoolvak en als reële instructietaal, is het ook daar steeds meer onder druk komen te staan. Het vak heeft geen volwaardige status, ondanks de *Bestuursafspraken voor het Papiaments*, ondanks de opdracht van OCW tot ontwikkeling van een Referentiekader, leerlijnen en volg- en doorstroomtoetsen Papiamentu en ondanks de erkenning van het Papiamentu onder met name Deel III van het *Europees Handvest voor regionale talen en talen van minderheden* (2024).⁷ De discrepanties in de onderwijswet- en regelgeving ten aanzien van het Papiamentu (én het Nederlands) en het onvoldoende realiseren van afspraken vanuit de Bestuursafspraken en het Europees Handvest zijn daar mede debet aan.⁸ Bovendien wordt de implementatie van Referentiekader, leerlijnen en toetsen -met als hoofddoel versterking van de positie van het Papiamentu- ernstig belemmerd door onvoldoende onderwijstijd voor het schoolvak, onvoldoende controle op naleving van de regelgeving en onvoldoende middelen voor de ontwikkeling van adequaat lesmateriaal dat dekkend is voor de referentieniveaus en de (straks geactualiseerde) kerndoelen.

Nederlands als vreemde taal

Nederlands is voor het overgrote deel van de Bonaireaanse bevolking een vreemde taal die nauwelijks in de dagelijkse omgang functioneert. Die taal wordt op Bonaire niet **verworven**, zoals dat bij een moedertaal en voor een deel bij een tweede taal het geval is, maar moet worden **geleerd** door gerichte instructie op school. In 2019, tijdens het Ministerieel Vierlandenoverleg, is de status van het Nederlands als vreemde taal officieel vastgelegd met de ondertekening van een gezamenlijke intentieverklaring door de ministers van Onderwijs van Caribisch Nederland, het ministerie van OCW en de Taalunie.⁹ De actualisering van de kerndoelen Nederlands voor het primair onderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs sluit daarbij aan gaat uit van het Nederlands als vreemde taal. Wil je een doorgaande lijn realiseren, dan ligt het voor de hand bij de actualisering van de eindtermen deze lijn door te trekken naar de bovenbouw van het voortgezet onderwijs. In het MBO zijn de beheersingsniveaus Nederlands nog gekoppeld aan het *Referentiekader taal* van Meijerink (en niet aan het *Europees referentiekader voor moderne vreemde talen*, ERK) en heeft Nederlands -en niet het Papiamentu- als generiek vak een centrale rol in de kwalificatiedossiers. Dat is moeilijk te rijmen met

het gegeven dat bijvoorbeeld pedagogisch medewerkers, maatschappelijk werkers, zorgmedewerkers, sport- en bewegingsleiders in het werkveld toch voornamelijk in het Papiamentu zullen moeten functioneren. De erkenning van het Nederlands als vreemde taal lijkt nog niet helemaal te zijn gerealiseerd en uitsluitend tot verantwoordelijkheid van de leerkracht te behoren. Maar Nederlands als **vreemde** taal zou niet alleen consequenties moeten hebben voor de didactiek, maar ook voor doelen en inhouden. Daarmee wordt het een verantwoordelijkheid van allen die bij het onderwijs betrokken zijn en dus ook van onderwijsbeleidsmakers.

Tot slot

De volgtoetsen en de doorstroomtoets Papiamentu, die recentelijk door ICE zijn ontwikkeld, zijn gekoppeld aan het *Referentiekader Papiamentu*. De toetsen voor Nederlands zijn gekoppeld aan het ERK.¹⁰ Daarmee lijkt een goede weg te zijn ingeslagen. Onze hoop is eveneens gevestigd op de actualisering van de kerndoelen Papiamentu en Nederlands, uitgaande van de *Startnotitie Papiamentu en Nederlands Bonaire*. Daarbij wordt uitgegaan van Papiamentu als moedertaal en Nederlands als vreemde taal. Het is, zoals al gezegd, belangrijk bij de actualisering van de eindtermen en examenprogramma's voor beide talen hetzelfde uitgangspunt te hanteren. Papiamentu maakt ook deel uit van de bovenbouw van het voortgezet onderwijs, zij het als keuzevak, en Nederlands stopt niet een vreemde taal te zijn na de onderbouw.

Positionering van Papiamentu als moedertaal en Nederlands als vreemde taal in de wet, op een wijze die recht doet aan de positie van die talen in de samenleving, kan een belangrijke bijdrage leveren aan de toegankelijkheid van en kansengelijkheid vóór alle leerlingen. De huidige inrichting van het onderwijs is in het voordeel van leerlingen met Nederlands als moedertaal en in het nadeel van het Papiamentu sprekende Bonaireaanse kind en van leerlingen met andere moedertalen dan het Nederlands. Dit is onzes inziens in strijd met het *Verdrag inzake de Rechten van het Kind*, met het Europees Handvest, met name Deel III, artikel 8, en met de afspraken voortvloeiend uit de ondertekening van de Bestuursafpraak voor het Papiaments. Wanneer het doel is in het onderwijs op Bonaire de kansengelijkheid te vergroten, dan is het zaak de Bonaireaanse leerling, voor wie Papiamentu moedertaal en Nederlands vreemde taal is, scherp voor ogen te houden.

¹ Referentieniveau 2F is het minimale taalvaardigheidsniveau dat van elke burger wordt verwacht om zelfstandig te kunnen functioneren in de maatschappij. Dit niveau is te vergelijken met het eindniveau van vmbo of mbo niveau 2/3.

² [Bestuursafpraak voor het Papiaments op Bonaire](#).

³ Mercelina G.J. (2024). *Early Literacy Development in the Dutch Caribbean. The Role of Papiamentu*. Van der Elst-Koeiman M.M.J. (2024). *Mother Tongue Literacy Matters. The Role of Papiamentu in Advanced Bilingual Reading Education in the Dutch Caribbean*.

⁴ Resp. in WPO BES (art. 11, lid 7), WVO 2020 (art. 11.4) en Wet van 13 oktober 2022 tot wijziging van de Wet educatie en beroepsonderwijs BES, in verband met uitbreiding van de uitzonderingsmogelijkheid om het onderwijs en de examens van mbo-opleidingen op Bonaire in het Papiaments aan te bieden (*Staatsblad* 2022-8).

⁵ Dijkhoff M. & Pereira J. (2022). *Di chambuká pa manehá. Beleidsnotitie*. In opdracht van Fundashon Akademia Papiamentu, namens het Openbaar Lichaam Bonaire.

⁶ Baker C. (2011) 'Cognitive theories of bilingualism and the curriculum'. In Baker C. (2011). *Foundations of bilingual education and bilingualism*. Cummins J.(1978). 'Bilingualism and the development of metalinguistic awareness' in: *Journal of Cross-Cultural Psychology* 9(2). <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/002202217892001>

⁷ [Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden - BWBV0001223](#)

⁸ Zie ook: Hoogeveen M. & [REDACTED] M. (2024). [Startnotitie Papiamentu en Nederlands Bonaire - SLO](#).

⁹ https://www.ea.aw/pages/wp-content/uploads/v/vierlanden/4LO_Slotconclusies-Ministerieel-4-Landenoverleg-2019-02-08-6002.pdf ; <https://taalunie.org/informatie/101/gezamenlijke-intentieverklaring-ondertekend#:~:text=Het%20doel%20van%20de%20verklaring,een%20meertalige%20Caribische%20omgeving%20centraal.>

¹⁰ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0035216/2025-08-01>

Vergaderjaar 2025–2026

36 800 VIII

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2026

Nr. 13

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

De vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Minister en Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over de brief juni 2024 over Onderwijsagenda's voor Bonaire, Saba en Sint Eustatius (Kamerstuk 36 410-VIII, nr. 133), over de brief van 21 februari 2025 over het Ministerieel Vierlandenoverleg OCW 2024 (Kamerstuk 36 600-VIII, nr. 164), over de brief van 24 april 2025 inzake Inspectierapport sociale veiligheid Sacred Heart School (Kamerstuk 31 293, nr. 799), over de brief van 30 oktober 2024 over Aanwijzing wegens wanbeheer Stichting Katholiek Onderwijs Saba (Kamerstuk 31 293, nr. 759), over de brief van 16 december 2024 inzake Spoedaanwijzing stichting katholiek onderwijs Saba (Kamerstuk 31 293, nr. 776), over de brief van 11 september 2024 over Publicatie inspectierapporten Sacred Heart School en Stichting Katholiek Onderwijs Saba (Kamerstuk 31 293, nr. 746), over de brief van 14 november 2024 over Publicatie inspectierapport Saba Educational Foundation (Kamerstuk 31 289, nr. 594), over de brief van 7 juni 2024 over de Beleidsreactie onderzoeksrapport «Verkenning problematiek zorgopleidingen hbo/wo Caribische studenten» (Kamerstuk 29 282, nr. 577) en over de brief van 23 mei 2024 inzake Verslag Kennismissie Caribisch gebied (Kamerstuk 36 410-IV, nr. 68).

De vragen en opmerkingen zijn op 15 september 2025 aan de Minister en Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap voorgelegd. Bij brief van 5 november 2025 zijn de vragen beantwoord.

De voorzitter van de commissie,
Bromet

Adjunct-griffier van de commissie,
Easton

Inhoud

I	Vragen en opmerkingen uit de fracties	2
–	Inbreng van de leden van de GroenLinks-PvdA-fractie	2
–	Inbreng van de leden van de VVD-fractie	5
–	Inbreng van de leden van de NSC-fractie	5
–	Inbreng van de leden van de BBB-fractie	6
II	Reactie van de Minister en Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	6

I Vragen en opmerkingen uit de fracties

Inbreng van de leden van de GroenLinks-PvdA-fractie

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de onderhavige documenten, maar betreuren dat een Kamermeerderheid heeft besloten het geplande commissiedebat om te zetten in een schriftelijk overleg. Wat deze leden betreft spelen er genoeg problemen en leven er genoeg vragen die een mondelinge gedachtewisseling met de bewindspersonen rechtvaardigen. De demissionaire status van het kabinet vormt geen excuus op de problemen maar op hun beloop te laten. In het eerste kwartaal van 2026 komt ook de Onderwijsraad samen met drie eilandcommissies op Bonaire, Sint Eustatius en Saba met een verkenning over het onderwijs in Caribisch Nederland. Het zou goed zijn als de Staatssecretaris tegen die tijd ook zelf in kaart heeft wat mogelijk en noodzakelijk is vanuit de zijde van het ministerie, zodat een voortvarend vervolg gestalte kan krijgen. De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie dringen daarom aan op een snelle reactie op de vragen en opmerkingen vanuit de Kamer bij dit schriftelijk overleg.

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie zien onderwijs als het fundament van onze samenleving. Het zorgt dat kinderen elkaar ontmoeten, dat ze tot bloei kunnen komen en hun talenten kunnen ontwikkelen. Deze leden willen investeren in de toekomst van onze kinderen en daarmee in de toekomst van onze maatschappij. Dit betekent tevens dat Nederland moet zorgen dat ons onderwijs van ons allemaal is en blijft. Tegelijkertijd signaleren deze leden met lede ogen dat er te veel mis gaat met het onderwijs in Caribisch Nederland, niet alleen op de CAS-, maar ook op de BES-eilanden: de onderwijskwaliteit is er onvoldoende gewaarborgd, te vaak staan er onvoldoende bevoegde docenten voor de klas, onderwijzend personeel wordt niet voldoende gestimuleerd en in gelegenheid gesteld om kennis en vaardigheden op peil te houden en leerlingen ervaren te vaak ongelijke kansen. Hoe beoordelen de bewindspersonen de ernst van deze problematiek, mede in vergelijking met het onderwijs in Europees Nederland? Welke voortgang heeft de Staatssecretaris inmiddels geboekt bij de uitvoering van de motie van het lid White c.s. van oktober 2024 die de regering een plan van aanpak vraagt om het onderwijs te verbeteren?¹

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie onderkennen dat de CAS-eilanden autonome landen zijn binnen het Koninkrijk der Nederlanden. Dit betekent dat ook hun onderwijsbeleid autonomie kent. Niettemin is de onderlinge betrokkenheid geïnstitutionaliseerd in het Ministerieel Vierlandenoverleg. Welke aanknopingspunten zien de bewindspersonen om via dit Vierlandenoverleg op vrijwillige basis

¹ Kamerstuk 36 600 IV, nr. 14.

verbeteringen en hervormingen te ondersteunen in het onderwijs op de CAS-eilanden?

In Caribisch Nederland is Nederlands lang niet in alle huishoudens de thuistaal: vaak is dat Engels, Spaans of Papiamentu. Dit betekent dat mensen in Caribisch Nederland ook niet vanzelfsprekend dagelijks met de Nederlandse taal in aanraking komt. De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie menen dat het Nederlands er daarom vooral waarde heeft als slechts één van de grotere taalgebieden, waarin men de toekomstperspectieven van de inwoners verruimt, bijvoorbeeld als deze willen gaan studeren in Europees Nederland. Delen de bewindspersonen deze analyse?

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie waarderen het Papiamentu als Caribisch cultuurgoed. Het is een creolentaal die zo'n kwart miljoen mensen hanteren als thuistaal. Men ervaart het Papiamentu er ook – ondanks de varianten Papiamentu op Curaçao en Bonaire en Papiamentu op Aruba – als één taalgebied. Klopt het beeld dat het verschil tussen beide varianten vooral bestaat in een fonetische of etymologische spellingswijze? Wat betekent het handhaven van beide varianten voor de toekomstkansen van deze relatief kleine taal?

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie hechten waarde aan de erkenning van minderheidstalen en wijzen op de Wet Gebruik Friese taal die sinds 2014 bepaalt dat de officiële talen in de provincie Fryslân het Nederlands en het Fries zijn.² Zou ook een dergelijke bepaling voor het Papiamentu op Bonaire voorzien in een behoefte bij de lokale bevolking? Zo ja, welke stappen wil de Minister dan daarvoor zetten? Zo nee, waarom dan niet?

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie wijzen op een amendement dat de Kamer in 2024 met algemene stemmen heeft aangenomen en waarmee zij tenminste één zelfstandige bacheloropleiding regelde om het wetenschappelijk onderwijs en onderzoek naar de Fryske taal en cultuur te versterken.³ Hoe denkt de Minister erover om ook voor het Papiamentu tenminste één bacheloropleiding te waarborgen? Zou ook hiervoor eenzelfde structurele bijdrage van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van jaarlijks € 340.000,- toereikend zijn, zoals bij het amendement voor de bacheloropleiding Frysk gebeurde?

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie zien taal niet alleen als één van de vakken binnen het funderend onderwijs, maar ook als een voorwaarde voor alle kennisoverdracht die op scholen plaatsvindt. Welke taal daarvoor het meest geschikt is, dat willen deze leden pragmatisch beoordelen: het gaat er vooral om wat werkt voor een goede kennisoverdracht en voor de beste toekomstkansen van kinderen en jongeren in Caribisch Nederland. Dit betekent dat onderdompelen in de Nederlandse taal (immersie) dus ook niet per se het wondermiddel vormt, waarmee alle kinderen en jongeren zijn gebaat. De United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) heeft in het verleden gepleit voor een structurele inzet van de moedertaal in het onderwijs omdat dit kennisverwerving bevordert, het leren van andere talen ondersteunt en bijdraagt aan een positieve identiteitsvorming en de bredere ontwikkeling van leerlingen.⁴ Onlangs publiceerde ook de Onderwijsraad een advies over

² Wet gebruik Friese taal, artikel 2 (<https://wetten.overheid.nl/BWBR0034047/2024-01-01>).

³ Kamerstuk 36 410 VIII, nr. 44.

⁴ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2016). *If you don't understand, how can you learn?* Policy Paper 24. UNESCO global education monitoring report (<http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002437/243713E.pdf>).

het benutten van talige diversiteit op scholen.⁵ De Onderwijsraad adviseert om andere thuistalen meer te benutten voor het leren van en in het Nederlands. Uit onderzoek weten we al langer dat meer ruimte voor andere thuistalen in het onderwijs niet ten koste gaat van de Nederlandse taalvaardigheid, maar leerlingen juist helpt bij het leren van de Nederlandse taal en bij andere vakken. Delen de bewindspersonen dit oordeel, mede met betrekking tot het Papiamentu?

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie onderkennen dat het Papiamentu als thuistaal wel een probleem heeft als relatief klein taalgebied omdat het Papiaments taalaanbod in de vorm van gedrukte en digitale documenten wel erg beperkt is. Dit roept de vraag op of men kinderen en jongeren in Caribisch Nederland niet te kort doet als onderwijs overwegend plaatsvindt in het Papiamentu met enkele uurtjes Nederlands als vreemde taal. Tijdens het rondetafelgesprek dat de Kamer op 4 september 2025 organiseerde over de voertaal en instructietaal in het Caribisch deel van het Koninkrijk stelde mevrouw dr. Van der Elst-Koeiman dat het het beste werkt als Papiamentu en Nederlands parallel worden gegeven in een verhouding van 50–50 procent. Kunnen de bewindspersonen deze visie onderschrijven? Welke consequenties verbinden zij dan daaraan? Beheersen overigens de medewerkers van de Inspectie van het Onderwijs (hierna: inspectie) ook voldoende het Papiamentu om toezicht te houden op onderwijs in die taal?

Op enkele middelbare scholen in Caribisch Nederland wordt inmiddels tweetalig onderwijs Nederlands en Engels aangeboden en bij het basisonderwijs zijn initiatieven waarbinnen het Engels fungeert als primaire instructietaal. De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie keuren dit niet af, ook al omdat een deel van de scholieren een Engelstalige vervolgopleiding zal gaan volgen in Europees Nederland of in Angelsaksische landen. Hoe beziet de Staatssecretaris zulke initiatieven?

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie signaleren dat ook de fysieke omgeving bij het onderwijs in Caribisch Nederland niet altijd op orde is: vaker nog dan bij schoolgebouwen in Europees Nederland is er sprake van achterstallig onderhoud, lessen vinden soms noodgedwongen plaats in de buitenlucht, maar worden afgeblazen bij slecht weer, wat ook in Caribisch Nederland wel voorkomt en het internet functioneert aanmerkelijk minder vanzelfsprekend dan in Europees Nederland. Welke stappen zet de Staatssecretaris om hierin verbetering te brengen en hoeveel middelen trekt hij hiervoor uit in meerjarenperspectief? De Staatssecretaris schreef onlangs in een nota naar aanleiding van het verslag bij het wetsvoorstel Wet planmatige aanpak onderwijshuisvesting dat met elk van de eilanden in een convenant afspraken werden gemaakt over de resterende bouw- en renovatieopgave, maar dat voor elk eiland het tijdpad anders is, waarbij momenteel de verwachting is dat de opgave op zijn vroegst is afgerond in 2028.⁶ ^{5.1.2.e} nader toelichten van welke factoren dit gaat afhangen?

Ook de sociale veiligheid vormt een belangrijke voorwaarde voor goed onderwijs. Wat dat betreft zijn de leden van de GroenLinks-PvdA-fractie verontrust door het bericht dat er een onafhankelijk onderzoek moest komen naar de sociale veiligheid op de ^{5.1.2.e} op

⁵ Onderwijsraad, d.d. 4 september 2025, advies «Talige diversiteit benutten» (<https://www.onderwijsraad.nl/documenten/2025/09/04/talige-diversiteit-benutten>)

⁶ Kamerstuk 36 692, nr. 6, p. 19.

Sint-Eustatius.⁷ Bij deze enige – maar niet openbare – middelbare school op het eiland had de inspectie eerder vastgesteld dat het onderwijs op deze school niet voldeed aan de basiskwaliteit, dat het bestuur onvoldoende had ondernomen om verbeteringen door te voeren en dat docenten, ouders en leerlingen klaagden dat het bestuur al veel langer disfunctioneerde. Het bestuur wordt daar nu versterkt met een zogenoemde change manager. Uit de berichtgeving maken deze leden niet op wat precies allemaal zó is misgegaan met de sociale veiligheid dat juist daarop nu nadruk komt te liggen. Wat kan de Staatssecretaris hierover melden?

Inbreng van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de brieven omtrent het onderwijs en wetenschap in Caribisch Nederland en hebben daar nog enkele vragen over.

De leden van de VVD-fractie vragen welke positie het Papiaments heeft ten opzichte van het Nederlands in het onderwijs. Deze leden vragen of er te behalen doelen zijn vastgelegd voor het Nederlands. Zo niet, waarom niet en zo ja, wat zijn deze? Deze leden vragen tevens wat de positie is van het Papiaments en Nederlands in het basisonderwijs. Zij hoorden bij het rondetafelgesprek over de voertaal en instructietaal in het Caribisch deel van het Koninkrijk dat er nu ongelijke kansen zijn vanwege het minder beheersen van de Nederlandse taal. Wat zou er in het onderwijs moeten veranderen om meer gelijke kansen te krijgen?

Inbreng van de leden van de NSC-fractie

Bij het rondetafelgesprek over de voertaal en instructietaal in het Caribisch deel van het Koninkrijk hebben diverse deskundigen benadrukt dat het systeem van primair onderwijs dringend verbetering behoeft. De meertaligheid op de Cariben speelt daarbij een rol; het gebruik én behoud van Papiaments als voornaamste taal eveneens.

De leden van de NSC-fractie stellen zich op het standpunt dat de taalpositie van het Papiaments actief verbeterd moet worden. Tegelijk staat vast dat het aanbod aan onderwijsmateriaal in het Papiaments tekort schiet. Bovendien is de «omslag» van hetgeen in het Papiaments geleerd wordt naar enige andere taal (Nederlands, Engels, Spaans) moeizaam. Het baart deze leden zorgen dat de facto de kwaliteit van het primair onderwijs (volgens alle experts) zo achteruit is gegaan. Daarbij lijkt er op beleidsniveau géén overeenstemming te bestaan over de rol van onderwijs in het Papiaments parallel aan de rol van een «grote» taal, zoals Nederlands.

Bij de beleidsvorming op dit onderwerp is essentieel dat kansenongelijkheid wordt voorkomen en/of bestreden. Papiaments verdient als taal volledige bescherming, maar als kinderen onvoldoende vaardig worden in een tweede taal naast dat Papiaments dan heeft dat enorme gevolgen voor hun toekomst: hun kansen op de arbeidsmarkt bijvoorbeeld, en daarmee integraal hun bestaanszekerheid: een zekerheid derhalve die op elk vlak, en in alle delen van het Koninkrijk, dient toe te nemen.

⁷ Dossier Koninkrijksrelaties, 3 september 2025, «Onafhankelijk onderzoek naar sociale veiligheid GVP-school op Sint-Eustatius» (<https://dossierkoninkrijksrelaties.nl/2025/09/03/onafhankelijk-onderzoek-naar-sociale-veiligheid-gvp-school-op-sint-eustatius/>).

Bij de leden van de NSC-fractie leidt dit tot de volgende vragen: is de Staatssecretaris het met deze leden eens dat budget moet worden vrijgemaakt voor de verbetering van het aanbod aan lesmateriaal in het Papiaments? Is de Staatssecretaris het eens dat de kwaliteit van het primair onderwijs op de Cariben op Koninkrijksniveau op de agenda moet worden gezet? Hoe kijkt de Staatssecretaris aan tegen de ongewenste gevolgen van de huidige inrichting van het primair Caribisch onderwijs? Wat is de Staatssecretaris concreet voornemens aan beleid te ontwikkelen om de voornoemde kansenongelijkheid te voorkomen, met inachtneming van de noodzaak tot bescherming van Papiaments als kleine taal? Kunnen de bewindspersonen reflecteren op de rol van de inspectie in het Caribisch deel van het Koninkrijk: in hoeverre schiet de handhaving van het onderwijsbeleid thans te kort?

Inbreng van de leden van de BBB-fractie

De leden hebben kennisgenomen van de stukken over onderwijs en wetenschap in Caribisch Nederland. De leden hebben geen vragen aan de bewindspersonen.

II Reactie van de Minister en Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Reactie op de vragen van de GroenLinks-PvdA-fractie

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie vragen hoe de bewindspersonen de ernst van de onderwijskwaliteitsproblematiek beoordelen, mede in vergelijking met het onderwijs in Europees Nederland. Daarnaast vragen ze ook welke voortgang de Staatssecretaris inmiddels geboekt heeft bij de uitvoering van de motie van het lid White c.s. van oktober 2024, die de regering een plan van aanpak vraagt om het onderwijs te verbeteren.⁸

Het is essentieel dat elk kind in Nederland, waar het ook woont, dezelfde kansen krijgt om zich optimaal te ontwikkelen. Ook in Caribisch Nederland is de kwaliteit van het onderwijs kwetsbaar en hebben niet alle scholen de basiskwaliteit. Daarom is het van belang dat we blijven investeren in de kwaliteit van het onderwijs op Bonaire, Saba en Sint Eustatius. Hoewel er overeenkomsten zijn tussen Europees en Caribisch Nederland, zijn er ook veel verschillen die vragen om een specifieke aanpak vanwege de lokale context, schaal en ligging. Maatwerk is essentieel, waarbij gekeken wordt naar wat echt werkt, en niet automatisch Europees Nederlandse oplossingen gekopieerd worden naar de eilanden.

In de derde onderwijsagenda's⁹ zijn de met de openbare lichamen en schoolbesturen gezamenlijk opgestelde prioriteiten en ambities opgenomen die met voorrang worden opgepakt, zodat het onderwijs verder verbeterd kan worden. Het gaat hier om de aanpak van, zoals ook door de leden van GroenLinks-PvdA benoemde vraagstukken, als het lerarentekort, de instructietaal en versterking van de schoolbesturen. Deze agenda's hebben betrekking op de periode van schooljaar 2023–2024 tot en met schooljaar 2026–2027. Het is de eerste keer dat een Onderwijsagenda per eiland is vastgesteld, in plaats van één Onderwijsagenda voor Caribisch Nederland. Dit sluit aan bij de verschillende ontwikkelingen in het onderwijs op de drie eilanden. Het Ministerie van OCW is nauw betrokken bij de uitvoering van deze agenda's.

⁸ Kamerstuk 36 600 IV, nr. 14.

⁹ Kamerstuk 36 410 VIII, nr. 133.

In de Verzamelbrief kinderopvang in Caribisch Nederland¹⁰ heeft de Staatssecretaris Participatie en Integratie de stand van zaken toegelicht ten aanzien van de kinderopvang in Caribisch Nederland, alsmede de uitvoering van de motie van het lid White t.a.v. het onderdeel voor- en naschoolse opvang. Binnen het programma BES(t) 4 Kids wordt sinds 2018 gewerkt aan het verbeteren van de kinderopvang op de eilanden. Het programma is een intensieve samenwerking tussen de openbare lichamen Bonaire, Saba en Sint Eustatius en de Ministeries SZW, OCW, VWS en BZK, en richt zich specifiek op het bieden van kwalitatief goede, veilige en toegankelijke dagopvang en buitenschoolse opvang. De dagopvang neemt in het programma ook een grotere rol in de voorbereiding van kinderen richting groep 1. Het programma BES(t) 4 Kids loopt in ieder geval tot 2028.

De leden vragen welke aanknopingspunten de bewindspersonen zien om via het Vierlandenoverleg op vrijwillige basis verbeteringen en hervormingen te ondersteunen in het onderwijs op de CAS-eilanden.

Zoals eerder aangegeven in de beantwoording van Kamervragen van het lid White¹¹ werkt het Ministerie van OCW op verschillende onderdelen samen met de landen. Hoewel onderwijs een autonome landsaangelegenheid is, is de onderlinge samenwerking belangrijk voor het Koninkrijk als geheel, het Caribische deel van het Koninkrijk en het studiesucces van scholieren en studenten in het bijzonder. Begin november is de Minister voornemens met de Ministers van de andere landen hier weer betekenisvolle stappen te zetten tijdens het Ministerieel Vierlandenoverleg. De onderwijsministeries binnen het Koninkrijk werken op de benedendwindse eilanden samen met de onderwijsinstellingen in het kader van «samen opleiden» via het samenwerkingsverband Kibrahacha. Daarnaast wordt binnen het Koninkrijk met het netwerk Nederlands als Vreemde Taal gewerkt aan beter onderwijs in het Nederlands als Vreemde Taal in een meertalige omgeving. Ook werken de landen van het Koninkrijk via de werkgroep Rode Draden Doorlichting waar mogelijk samen aan het opvolgen van de aanbevelingen uit de doorlichtingen van het onderwijs, uitgevoerd in het kader van de landspakketten.

De leden van GroenLinks-PvdA vragen of de bewindspersoon hun analyse deelt dat het Nederlands in Caribisch Nederland vooral waarde heeft als één van de grotere taalgebieden, waarin men de toekomstperspectieven van de inwoners verruimt, bijvoorbeeld als deze willen gaan studeren in Europees Nederland.

Het Nederlands bestaat in Caribisch Nederland naast andere veelvoorkomende talen als het Papiaments, het Engels en het Spaans, en is voor veel leerlingen in het onderwijs een vreemde taal. Een goede beheersing van het Nederlands is van groot belang voor alle leerlingen op de eilanden, niet alleen voor degenen die willen gaan studeren in Europees Nederland. Daarom is het overkoepelende doel voor het Nederlandse taalonderwijs in Caribisch Nederland om het taalniveau voldoende op niveau te krijgen om: mee te kunnen komen in de (lokale) samenleving, op een passend niveau door te stromen naar het vervolgonderwijs, en op een geschikte plek in te stromen op de arbeidsmarkt. Hier blijven wij ons voor inzetten.

Ook vragen de leden van de GroenLinks-PvdA-fractie of het beeld klopt dat het verschil tussen de beide varianten van het Papiaments, Papiamentu op Curaçao en Bonaire en Papiamentu op Aruba, vooral bestaat in

¹⁰ Kamerstuk 31 322, nr. 527 (Verzamelbrief kinderopvang in Caribisch Nederland | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl)

¹¹ Aanhangsel Handelingen II 2024/25, nr. 1747

een fonetische of etymologische spellingswijze. Zij vragen zich af wat het handhaven van beide varianten voor de toekomstkansen van deze relatief kleine taal betekent.

Mede namens de Minister van BZK informeren wij u dat het klopt dat het verschil tussen beide varianten van het Papiaments voornamelijk betrekking heeft op de spelling. Op Curaçao en Bonaire wordt een fonetische schrijfwijze gehanteerd, terwijl Aruba heeft gekozen voor een etymologische benadering. Het bestaan van twee varianten vormt geen bedreiging voor de toekomstkansen van het Papiaments. Met passende ondersteuning op het gebied van onderwijs, media en ambtelijk taalgebruik kan de taal zich verder ontwikkelen. Het hanteren van beide spellingen doet recht aan de eigen identiteit van de eilanden, terwijl samenwerking binnen het Koninkrijk zorgt voor behoud en versterking van Papiamentu/Papiamento als volwaardige bestuurstaal en belangrijk cultureel erfgoed.

Verder wijzen de leden van de GroenLinks-PvdA-fractie op de Wet Gebruik Friese taal die sinds 2014 bepaalt dat de officiële talen in de provincie Fryslân het Nederlands en het Fries zijn.¹² Zij vragen of een dergelijke bepaling voor het Papiamentu op Bonaire zou voorzien in een behoefte bij de lokale bevolking en zo ja welke stappen wil de Minister daarvoor zetten en zo nee, waarom niet.

Namens de Minister van BZK informeren wij u dat de bestuursafpraak Papiaments op Bonaire het Papiaments erkent als een volwaardige en zelfstandige taal op Bonaire naast onder meer het Nederlands, Spaans en Engels. De mogelijkheid om Papiamentu te gebruiken in bestuurlijk verkeer is vastgelegd in de Wet openbare lichamen Bonaire, Sint-Eustatius en Saba (WolBES). Daarmee is het Papiamentu in juridische zin verankerd als bestuurstaal en wordt het gebruikt in onder meer het onderwijs, de rechtspraak en de communicatie met inwoners. Een afzonderlijke wettelijke regeling, zoals die specifiek voor het Fries geldt, heeft daarom geen directe toegevoegde waarde. De bestaande kaders voorzien al in de formele erkenning en bescherming van het Papiamentu. Wel blijven de bij de bestuursafpraak betrokken partijen, waaronder het Ministerie van OCW, samen met andere betrokken organisaties bezien of aanvullende maatregelen wenselijk zijn om de positie van het Papiamentu verder te versterken. Daarbij valt te denken aan ondersteuning van onderwijs en ambtelijk taalgebruik, zodat de taal ook in de toekomst stevig geworteld blijft in de lokale samenleving.

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie wijzen er voorts op dat op basis van een amendement in 2024 tenminste één zelfstandige bacheloropleiding is om onderwijs en onderzoek naar de Fryske taal en cultuur te versterken.¹³ Zij vragen hoe de Minister erover denkt om ook voor het Papiaments tenminste één bacheloropleiding te waarborgen en of hiervoor eenzelfde structurele bijdrage ad jaarlijks € 340.000,- als voor de bacheloropleiding Frysk, toereikend zou zijn.

Ondanks het feit dat het begrijpelijk is dat de GroenLinks-PvdA-fractie de relatie legt met het amendement voor de bachelor Fries, is het om verschillende redenen niet logisch om deze inzet door te trekken naar het Papiaments.

¹² Wet gebruik Friese taal, artikel 2 (<https://wetten.overheid.nl/BWBR0034047/2024-01-01>).

¹³ Kamerstuk 36 410 VIII, nr. 44.

Er is een verschil in welke artikelen binnen het Europees Handvest voor regionale en minderheidstalen (hierna: Handvest) zijn geratificeerd voor het hoger onderwijs naar de Friese taal en cultuur respectievelijk voor de Papiamentse taal en cultuur. De Friese taal is erkend onder deel III van het Handvest en artikel 8.e.ii is geratificeerd voor het hoger onderwijs. Dit betekent dat de overheid zich heeft verplicht voorzieningen te verschaffen voor de bestudering van de taal als vak in het universitaire onderwijs. Aan deze verplichting geeft het Ministerie van OCW nu invulling.

In navolging van het KNAW-rapport «De toekomst van de Frisistiek»¹⁴ heeft de GroenLinks-PvdA-fractie in 2024 het amendement ingediend om vanuit het Ministerie van OCW structureel € 340.000,- beschikbaar te stellen voor deze bachelor.¹⁵ Dit is zeer uitzonderlijk. Universiteiten en hogescholen ontvangen de bijdrage van OCW in de vorm van een lumpsum en beslissen zelf over hoe zij de middelen inzetten voor hun onderwijs en onderzoek. Naast de bijdrage van OCW, is in de Bestjoersôfspraak Fryske taal en kultuer 2024–2028 afgesproken dat het Ministerie van BZK en de provincie Fryslân eveneens financieel bijdragen aan deze bachelor.¹⁶ De RUG heeft zelf aangegeven bereid te zijn om deze bachelor te ontwikkelen en aan te bieden met de aanvullende middelen die werden geboden vanuit de overheid. Dit is een belangrijk gegeven gezien het feit dat de autonomie voor het starten van een opleiding wettelijk gezien bij de hogescholen en universiteiten zelf ligt.

Voor de Papiamentse taal en cultuur geldt dat de overheid de taal onder het Handvest heeft erkend in Europees Nederland onder deel II en op Bonaire onder deel III. De erkenning in deel II in Europees Nederland betekent dat de overheid zich heeft verplicht om geen belemmeringen voor het gebruik van deze talen in wet- of regelgeving op te nemen. Dit is het geval. In artikel 7.2 van de Wet op hoger onderwijs en wetenschap is bepaald dat onderwijs dat gegeven wordt in een andere taal dan het Nederlands mogelijk is.

Voor de erkenning van deel III op Bonaire heeft het Rijk artikel 8.e.iii en niet artikel 8.e.ii geratificeerd, aangezien het niet mogelijk is om universitair onderwijs te verschaffen op Bonaire omdat daar geen universiteit is. Dit betekent dat het Rijk de bestudering van de taal aanmoedigt en/of toestaat. De Universiteit van Curaçao biedt een bachelor- en master lerarenopleiding Papiamentu aan. Deze universiteit valt niet onder het Nederlandse hoger onderwijsstelsel, maar de Nederlandse overheid en het openbaar lichaam Bonaire hebben aangegeven dat het van belang is dat deze opleiding bestaat.¹⁷ Ook bestaan er aan deze universiteit leerstoelen die in het kader van hun leeropdracht het Papiaments onderzoeken.

Alles overziend ziet het Ministerie van OCW, gezien de verschillen in de wijze van erkenning onder het Handvest, het feit dat er geen universiteit is op Bonaire, de wijze van financiering van hogescholen en universiteiten in het Nederlandse hoger onderwijsstelsel en de autonomie die de instellingen kennen in hun opleidingsaanbod, geen reden om in te grijpen in het Nederlandse hoger onderwijsstelsel en structureel middelen vrij te maken voor een bachelor Papiamentse taal en cultuur. Het Ministerie van OCW hecht grote waarde aan de autonomie die instellingen hebben ten aanzien van onderwijs, onderzoek en de bestedingsvrijheid op hun

¹⁴ De toekomst van de frisistiek - KNAW.

¹⁵ Kamerstuk 36 410 VIII, nr. 44

¹⁶ Bestjoersôfspraak Fryske taal en kultuer 2024-2028 (Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2024-2028) | Convenant | Rijksoverheid.nl.

¹⁷ Kamerstuk 36 467, nr. 1.

middelen. Uiteraard staat het de bekostigde universiteiten en hogescholen in Nederland vrij om onderwijs naar de Papiamentse taal en cultuur te verzorgen vanuit de rijksbijdrage die zij van het Ministerie van OCW ontvangen.

De leden van GroenLinks-PvdA vragen naar aanleiding van het advies van de Onderwijsraad om andere thuistalen meer te benutten voor het leren van en in het Nederlands, hoe met betrekking tot het Papiaments tegen dit advies aangekeken wordt.

In het onderwijs op Aruba, Bonaire en Curaçao bestaan het Nederlands en het Papiaments naast elkaar. Wanneer een leerling één taal goed en volledig leert spreken, wordt taalgevoel ontwikkeld waardoor de leerling ook andere talen beter leert spreken. Elk land in het Koninkrijk is verantwoordelijk voor het eigen onderwijsbeleid en de (onderwijs)taal, maar de manier waarop andere thuistalen ingezet worden bij het leren van en in het Nederlands, is aan het onderwijsveld zelf. Vanuit het Ministerieel Vierlandenoverleg wordt inzet op meertaligheid gestimuleerd vanuit de gedeelde overtuiging dat beide talen niet tegenover elkaar staan, maar elkaar juist kunnen versterken. Uw Kamer ontvangt op een later moment nog een beleidsreactie op het gehele advies van de Onderwijsraad.

Daarnaast vragen de leden van GroenLinks-PvdA of de bewindspersonen van OCW de visie onderschrijven of men kinderen en jongeren in Caribisch Nederland niet te kort doet als onderwijs overwegend plaatsvindt in het Papiaments met enkele uurtjes Nederlands als vreemde taal, en welke consequenties zij hieraan verbinden.

Het Ministerie van OCW onderschrijft het principe dat er binnen het onderwijs in Caribisch Nederland zowel aandacht aan het Papiaments als het Nederlands dient te worden gegeven. Dit is in de verschillende sectorwetten ook aangegeven. In welke verhouding dit precies wordt gegeven is aan de scholen en dat is inherent aan de vrijheid van onderwijs als bedoeld in artikel 23 van de Grondwet. Het Ministerie van OCW heeft voor Bonaire in de Derde Onderwijsagenda afspraken met de schoolbesturen gemaakt om meertaligheid in het onderwijs te verankeren en beleid te ontwikkelen waarmee binnen het onderwijs de resultaten in verschillende talen kunnen toenemen. Alle scholen op Bonaire zijn bezig met meertaligheid, dat omvat Nederlands, Papiaments, Engels, en alle ander thuistalen van de leerlingen.

Aanvullend wordt ook gevraagd of de medewerkers van de Inspectie het Papiaments voldoende beheersen om toezicht te houden op onderwijs in die taal.

De Inspectie van het Onderwijs is de onafhankelijke toezichthouder die op grond van de Wet op het onderwijs toezicht houdt op de scholen in Europees en Caribisch Nederland. Het toezicht wordt gehouden op bestuursniveau. Het beheersen van een specifieke (bv, Papiaments, Nederlands of Engels) taal of vakgebied door de inspecteur is voor het toezicht op een taal of zaakvak niet nodig.

Verder vragen de leden van de fractie GroenLinks-PvdA hoe de Staatssecretaris aankijkt tegen initiatieven om in Caribisch Nederland tweetalig onderwijs in het Engels aan te bieden.

De scholen in Caribisch Nederland dienen uitvoering te geven aan sectorwetten, WPO BES, WVO 2020. Binnen de grenzen van de wet- en regelgeving is ruimte om maatwerk aan te bieden aan leerlingen.

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie signaleren dat de fysieke omgeving bij het onderwijs in Caribisch Nederland niet altijd op orde is en vragen de Staatssecretaris welke stappen hij zet om hierin verbetering te brengen, hoeveel middelen hiervoor beschikbaar zijn en welke factoren van invloed zijn op het tijdspad.

Het Ministerie van OCW werkt samen met de drie openbare lichamen aan de bouw en renovatieopgave voor alle bekostigde scholen in Caribisch Nederland. De afgelopen jaren is het grootste deel van de primair onderwijs scholen al voorzien van nieuwe of gerenoveerde gebouwen. Voor de resterende opgave is momenteel nog ongeveer 76 miljoen dollar beschikbaar voor bouwprojecten die zich in verschillende fases van ontwikkeling bevinden. De schaal van de eilanden, de daarmee beperkte uitvoeringskracht, en de in afgelopen jaren sterk toegenomen bouwkosten vormen de grootste uitdagingen voor de snelheid waarmee dit gerealiseerd kan worden. Naast bouwen zet het ministerie ook in op het verbeteren van structureel onderhoud, onder andere door de schoolbesturen te ondersteunen bij het actueel houden van de meerjarige onderhoudsplannen en de openbare lichamen bij het opstellen van een onderwijshuisvestingsplan dat ook moet anticiperen op de demografische ontwikkelingen zoals beschreven door de Staatscommissie in het rapport «Gerichte Groei».

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie vragen wat de Staatssecretaris kan melden over de situatie op de Gwendolyn van Putten school op Sint Eustatius en waarom de nadruk ligt op de sociale veiligheid.

De Inspectie van het Onderwijs (hierna: de inspectie) beoordeelde de kwaliteit van het onderwijs eerder dit jaar als onvoldoende en heeft de school een aantal herstelopdrachten gegeven. De inspectie heeft de afgelopen periode gesprekken gevoerd met het schoolbestuur en de school om de voortgang te monitoren en zal dit najaar een herstelonderzoek doen.

Recent zijn er ook zorgen over de sociale veiligheid ontstaan. OCW ambtenaren zijn in gesprek met het schoolbestuur om te kijken wat er gedaan kan worden om de situatie – zowel de kwaliteit van het onderwijs als de sociale veiligheid – te verbeteren. Daarvoor is het van belang dat het bestuur op volle sterkte is, daarom is het bestuur aangevuld met twee interim-bestuurders. Om een goed en breed gedeeld beeld te krijgen van de situatie, zal een extern bureau onderzoek doen naar de sociale veiligheid. Een verandermanager zal daar samen met de schoolleiding gevolg aan geven.

De verwachting is dat met deze stappen de basis op orde wordt gebracht en de rust weer wederkeert zodat de leerlingen van de ^{5.1.2.e} van Putten school krijgen waar ze recht op hebben: goed onderwijs.

Reactie op de vragen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie vragen welke positie het Papiaments heeft ten opzichte van het Nederlands in het onderwijs op Bonaire.

Op Bonaire, als onderdeel van Caribisch Nederland, is de instructietaal in het primair onderwijs Nederlands en Papiaments, zoals vastgelegd in de WPO BES. Hoe de verdeling tussen de twee talen wordt vormgegeven is aan de scholen zelf. In het voortgezet onderwijs is de instructietaal Nederlands zoals vastgelegd in de WVO 2020. In het middelbaar beroeps-onderwijs is op grond van artikel 7.1.1 WEB BES de instructietaal Nederlands en de examens worden ook in die taal afgenomen. Echter, het

bevoegd gezag van een instelling kan ook voor het Papiaments kiezen voor zover het een assistentenopleiding of basisberoepsopleiding betreft. Hiervoor moet het bevoegd gezag een aantal aspecten in ogenschouw nemen, dat in artikel 7.1.1, tweede lid, WEB BES omschreven staat.

Daarnaast vragen de leden of er te behalen doelen zijn vastgelegd voor het Nederlands.

Voor scholen in Caribisch Nederland gelden dezelfde onderwijsdoelen als voor scholen in Europees Nederland. Deze bestaan uit kerndoelen voor het primair onderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs, eindtermen voor de bovenbouw van het voortgezet onderwijs en het referentiekader taal en rekenen voor het primair en voortgezet onderwijs. In de algehele herziening van het curriculum wordt voor het onderwijs in Caribisch Nederland een aanvullend traject gevolgd waarbij Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO) beoordeelt of de onderwijsdoelen ook van toepassing zijn op de scholen op Bonaire, Sint Eustatius en Saba, of dat er nog aanpassingen nodig zijn in verband met de Caribische context.

Voorts vragen de leden van de VVD-fractie wat er in het onderwijs in het Caribisch deel van het Koninkrijk zou moeten veranderen t.a.v. het minder beheersen van de Nederlandse taal om meer gelijke kansen te krijgen.

Het is een belangrijke taak voor het onderwijs om iedere leerling en student kansen te bieden zich optimaal te ontwikkelen zodat ze mee kunnen (blijven) doen in de maatschappij en een stevige positie kunnen innemen op de arbeidsmarkt. In de onderwijsagenda voor Caribisch Nederland is de inzet op meertaligheid en Nederlands als vreemde taal een speerpunt. Vanzelfsprekend is kansgelijkheid in het Caribisch deel van het Koninkrijk heel belangrijk. Hierbij moet wel in ogenschouw genomen worden dat de zelfstandige landen verantwoordelijk zijn voor hun eigen onderwijsbeleid en daarin andere keuzes kunnen maken. Vanuit het Ministerieel Vierlandenoverleg zetten wij ons in voor het creëren van gelijke kansen voor alle leerlingen – ongeacht welke moedertaal zij thuis spreken – en stimuleren we een inzet op meertaligheid. Binnen de wet- en regelgeving specifiek voor Caribisch Nederland krijgen scholen de ruime om maatwerk te bieden aan leerlingen en studenten die door de onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal mogelijk kansen mislopen om zich optimaal te kunnen ontwikkelen. In het kader van doorstroom naar Europees Nederland is het CAFY programma opgezet, een onderdeel van dit programma is versterking van de Nederlandse taal.

Reactie op de vragen van de leden van de NSC-fractie

De leden van de NSC-fractie vragen of de Staatssecretaris het eens is dat er meer budget vrijgemaakt moet worden voor de verbetering van het aanbod aan lesmateriaal in het Papiaments.

Hoewel de verantwoordelijkheid voor het aanbieden van geschikt lesmateriaal Papiaments in principe bij de commerciële uitgevermarkt ligt, blijft de vraag naar geschikte lesmethodes groot en heeft het ministerie voor het Papiaments de afgelopen jaren meer dan 1 miljoen euro geïnvesteerd in het ontwikkelen van lesmateriaal in het primair onderwijs. Hiervan is eind 2024 een methode Papiamentu voor de scholen op Bonaire opgeleverd inclusief bijbehorende methodetoetsen, en wordt er op dit moment gewerkt aan het ontwikkelen van aanvullend lees- en schrijfmateriaal. Wanneer het aanbod lesmateriaal Papiaments vanuit de markt te wensen overlaat, staat het ministerie altijd open om hier met het onderwijsveld op Bonaire over in gesprek te gaan.

De leden vragen ook of de Staatssecretaris het met hen eens is dat de kwaliteit van het primair onderwijs op de Cariben op Koninkrijksniveau op de agenda moet worden gezet, en hoe de Staatssecretaris aankijkt tegen de ongewenste gevolgen van de huidige inrichting van het primair Caribisch onderwijs.

De landen Aruba, Curaçao en Sint Maarten zijn autonome landen binnen het Koninkrijk, waardoor primair onderwijs een landsaangelegenheid is. Wel wordt via het Ministerieel Vierlandenoverleg op vrijwillige basis gewerkt aan de kwaliteit van het primair onderwijs. Zoals eerder aangegeven in de beantwoording van Kamervragen van het lid White¹⁸ wordt in het kader van «samen opleiden» via het samenwerkingsverband Kibrahacha gewerkt aan de lerarenopleidingen op de benedenwindse eilanden. Daarnaast wordt binnen het Koninkrijk met het netwerk Nederlands als Vreemde Taal gewerkt aan beter onderwijs in het Nederlands als Vreemde Taal in een meertalige omgeving. Ook werken de landen van het Koninkrijk via de werkgroep Rode Draden Doorlichting waar mogelijk samen aan het opvolgen van de aanbevelingen uit de doorlichtingen van het onderwijs, uitgevoerd in het kader van de landspakketten.

Aanvullend vragen de leden van de NSC-fractie wat de Staatssecretaris concreet voornemens is aan beleid te ontwikkelen om kansengelijkheid voor Papiamentstalige leerlingen te voorkomen, met in achtname van de noodzaak tot bescherming van Papiaments als kleine taal.

De positie van het Papiaments in het onderwijs op Bonaire is op verschillende plekken in de wet- en regelgeving geborgd. Echter blijft het borgen van de positie van het Papiaments in en buiten het onderwijs op Bonaire een doorlopend proces. Dit is ook vastgelegd in de Bestuursafspraken voor het Papiaments op Bonaire (2021) en is de reden dat meerdere onderwijsartikelen onder deel III van het Europees Handvest voor regionale en minderheidstalen op basis van bestaande wet- en regelgeving van toepassing zijn verklaard op het Papiaments. Als er toch sprake zou zijn van eventuele belemmeringen voor het gebruik van het Papiaments in het onderwijs, dan zal daarnaar worden gekeken.

De leden van de NSC-fractie vragen of de bewindspersonen kunnen reflecteren op de rol van de inspectie in het Caribisch deel van het Koninkrijk en in hoeverre de handhaving van het onderwijsbeleid thans te kort schiet.

De inspectie houdt in Caribisch Nederland – net als in Europees Nederland – toezicht op de naleving van wet- en regelgeving in het onderwijs. De inspectie houdt in haar toezicht rekening met verschillen in wet- en regelgeving en met de specifieke context.

Het toezicht in Caribisch Nederland is vanwege de uitdagingen intensiever dan in Europees Nederland. Elke twee jaar krijgt elke school een uitgebreid kwaliteitsonderzoek. De uitdagingen zijn divers: zo is de aansluiting op het vervolgonderwijs in Nederland, vanwege de taal, voor veel leerlingen moeilijk. Voor leerlingen van de bovenwindse eilanden komt daar de overstap naar een ander onderwijssysteem bij. Ook hebben de eilanden te maken met een toename van kinderen uit de regio die de voertaal op school en op het eiland (Engels, Nederlands en/of Papiaments) niet spreken. De kleinschaligheid van de eilanden en de uitvoering van inclusief onderwijs brengt daarnaast met zich mee dat binnen een groep of klas grote verschillen bestaan tussen leerlingen in niveau, maar vooral ten aanzien van de (extra) ondersteuningsbehoeften.

¹⁸ Aankomst Handelingen II 2024/25, nr. 1747

Aan de leden van de Vaste Tweedekamercommissie Onderwijs, Cultuur & Wetenschap
Den Haag

Betreft: vragen bij 36 800 VIII, nr. 13 (Verslag van een schriftelijk overleg)

Kralendijk, 23 november 2025

Geachte leden van de Vaste Tweedekamercommissie Onderwijs, Cultuur & Wetenschap,

Naar aanleiding van de reactie van de Minister en de Staatssecretaris van OCW op vragen van leden van de Vaste Tweedekamercommissie OCW in *Verslag van een schriftelijk overleg* heeft de Werkgroep Positie Papiamentu Bonaire de volgende vragen. Wij hanteren hierbij de volgorde zoals die is in *Deel II Reactie van de minister en staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap*.

- *Borging van tenminste één bacheloropleiding Papiamentu (p. 8-9)*

Groenlinks-PvdA vraagt om (net zoals voor het Fries) ook voor het Papiamentu tenminste één bacheloropleiding te waarborgen en vraagt of hiervoor eenzelfde structurele, jaarlijkse bijdrage van €340.000,- toereikend zou zijn. Het antwoord hierop luidt dat het niet logisch is deze borging door te trekken naar het Papiamentu en structureel middelen vrij te maken voor een bachelor Papiamentu en wel om verschillende redenen: de verschillen in de wijze van erkenning onder het *Handvest*, het feit dat er geen universiteit is op Bonaire, de wijze van financiering van hogescholen en universiteiten in het Nederlandse hoger onderwijsstelsel en de autonomie die de instellingen kennen in hun opleidingsaanbod. Voor een juridische reactie op de wijze van erkenning onder het Handvest verwijzen wij naar de bijlage.

Het klopt dat er op Bonaire zelf geen universiteit is. Het Bonaireaanse onderwijs is voor vakleerkrachten Papiamentu afhankelijk van de bachelor- en masteropleiding Papiamentu aan de University of Curaçao (UoC). Deze heeft in verleden de mogelijkheid geboden deze opleidingen vanuit de dependance op Bonaire te volgen. Probleem is echter dat de opleiding geen doorgang vindt, wanneer het aantal aanmeldingen beneden een bepaald minimum blijft én dat de opleiding midden in het collegejaar wordt gestaakt, wanneer het aantal studenten gedurende het collegejaar afneemt. Een structurele bijdrage van het ministerie van OCW aan de opleiding die de UoC aanbiedt, ten behoeve van continue, gegarandeerde opleiding van vakleerkrachten Papiamentu voor het onderwijs op Bonaire, zou dit probleem (deels) kunnen ondervangen.

- *Aanbod Papiamentu en Nederlands in het onderwijs (p. 9).*

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie onderkennen het probleem van het Papiamentu als relatief klein taalgebied m.b.t. de beperktheid van het aanbod van gedrukte en digitale documenten is. Dit roept bij hen de vraag op of men kinderen en jongeren in Caribisch Nederland niet te kort doet als onderwijs overwegend plaatsvindt in het Papiamentu met enkele uurtjes Nederlands als vreemde taal.

- Hier wordt uitgegaan van een verkeerde aanname. Het onderwijs vindt niet overwegend plaats in het Papiamentu (taal als instructietaal) en voor wat betreft het schoolvak Nederlands is er geen sprake van ‘enkele uurtjes Nederlands als vreemde taal’. In de loop van het derde of vierde leerjaar schakelen de scholen over op Nederlands als instructietaal en het lesmateriaal voor de zaakvakken is Nederlandstalig, wat overigens met de nodige begripsproblemen gepaard gaat. Het aantal lessen voor het schoolvak Nederlands is min of meer gelijk aan dat in Europees Nederland. Het betreft dus niet ‘enkele uurtjes’. Ook is het aantal lessen Nederlands veel groter dan dat voor Papiamentu. Juist dat vormt een probleem: het aantal lessen Papiamentu in het PO is niet voldoende om de kerndoelen en referentieniveau 1F voor dat vak te realiseren. De basis Papiamentu waarmee leerlingen het VO binnenkomen, is zeer heterogeen en over het algemeen zwak.

- *Beheersing Papiamentu door leden van de inspectie (p. 10 en p. 13)*

Op dit punt (ingebracht door GroenLinks-PvdA en NSC) wordt geantwoord dat de Inspectie van het Onderwijs, als onafhankelijke toezichthouder, op *bestuursniveau* toezicht houdt op de scholen. Het beheersen van een specifiek taal of vakgebied door de inspecteur zou voor dit toezicht niet nodig zijn. Uit de Inspectierapporten van de afgelopen jaren blijkt echter dat de Inspectie ook het pedagogisch-didactisch handelen van leerkrachten in de klas beoordeelt en dat daartoe lesobservaties plaatsvinden.¹ Wij blijven ons dus afvragen hoe dit pedagogisch-didactisch handelen wordt beoordeeld, wanneer de observatie het schoolvak Papiamentu betreft of wanneer de instructietaal Papiamentu is. Of het moet zo zijn dat de Inspectie juist die lessen niet bezoekt. De Werkgroep is van mening dat hiermee een verkeerd signaal wordt afgegeven en dat dit de positie van het schoolvak Papiamentu ondergraaft. Zij heeft dan ook onlangs een brief gericht aan het team Caribisch Nederland van de Inspectie van het Onderwijs. Deze brief zal na 23 november worden beantwoord.

- *Onderwijsdoelen (p. 11)*

Door de leden van de VVD-fractie is gevraagd of er te behalen doelen zijn vastgelegd voor het Nederlands. Geantwoord wordt dat “voor scholen in Caribisch Nederland dezelfde onderwijsdoelen gelden als voor scholen in Europees Nederland. Deze bestaan uit kerndoelen voor het primair onderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs, eindtermen voor de bovenbouw van het voortgezet onderwijs en het referentiekader taal en rekenen voor het primair en voortgezet onderwijs.” Ook hoorden de leden van de VVD-fractie bij het rondetafelgesprek d.d. 4 september 2025 dat er nu ongelijke kansen in het Bonaireaanse onderwijs zijn vanwege het minder beheersen van de Nederlandse taal.

- De informatie m.b.t. de onderwijsdoelen is niet helemaal juist: voor het schoolvak Nederlands (als vreemde taal) in het primair onderwijs is niet het *Referentiekader Taal en rekenen* richtinggevend, maar het *Europees Referentiekader voor moderne vreemde talen*. Daarop zijn ook de volgoetsen en

¹ Zo lezen we bijvoorbeeld in *De pelikaan. Tweejaarlijks Kwaliteitsonderzoek Caribisch Nederland* (vastgesteld 5 juni 2025) dat er negen lesobservaties, verdeeld over de verschillende leerjaren en vakgebieden hebben plaatsgevonden. Ook uit *Kolegio San* ^{5.1.2.e} *Tweejaarlijks Kwaliteitsonderzoek Caribisch Nederland* (vastgesteld 11 juni 2024) blijkt dat er weldegelijk lesobservaties plaatsvinden.

de Doorstroomtoets Nederlands gebaseerd. Het mag opmerkelijk worden genoemd dat niet wordt gevraagd naar de onderwijsdoelen voor het Papiamentu: ook daarvoor zijn kerndoelen en eindtermen voorhanden, alsmede het speciaal voor Bonaire ontwikkelde *Referentiekader Papiamentu*. De kerndoelen voor beide talen (voor PO en onderbouw VO) worden momenteel geactualiseerd.

- Er is zeer zeker sprake van ongelijke kansen in het onderwijs op Bonaire, maar niet (alleen) door het minder beheersen van het Nederlands. De grote nadruk op Nederlands (als instructietaal en als schoolvak) is in het voordeel van leerlingen met Nederlands als thuistaal en in het nadeel van leerlingen met Papiamentu als thuistaal. Door de positie die het vak Papiamentu momenteel in het onderwijs heeft, wordt in het PO geen of onvoldoende basis gelegd voor taalontwikkeling (in de eigen taal en in het Nederlands) en wordt leerlingen het recht ontnomen in hun thuistaal te excelleren. Dit heeft tevens gevolgen voor de beheersing van vreemde talen, waaronder Nederlands.

Leermiddelenontwikkeling (p. 12)

De leden van de NSC-fractie hebben gevraagd 'of de staatssecretaris het eens is dat er meer budget vrijgemaakt moet worden voor de verbetering van het aanbod aan lesmateriaal in het Papiaments.' De reactie luidt dat "het ministerie voor het Papiaments de afgelopen jaren meer dan 1 miljoen euro [heeft] geïnvesteerd in het ontwikkelen van lesmateriaal in het primair onderwijs. Hiervan is eind 2024 een methode Papiamentu voor de scholen op Bonaire opgeleverd inclusief bijbehorende methodetoetsen, en wordt er op dit moment gewerkt aan het ontwikkelen van aanvullend lees- en schrijfmateriaal."

Hierbij heeft de Werkgroep Papiamentu de volgende vragen:

- Welke methode is eind 2024 opgeleverd? De methode *Fiesta di idioma* (groep 4-8) is al sinds 2012 in delen op de markt gebracht en is ontwikkeld door de Fundashon Planifikashon di Idioma voor het Educatiegebied Taal, geletterdheid en communicatie in het Funderend Onderwijs op Curaçao. Heeft het ministerie destijds dan gelden aan deze Curaçaose stichting ter beschikking gesteld? *Fiesta di idioma* is niet eens dekkend voor de Curaçaose leerlijnen, laat staan voor het *Referentiekader Papiamentu*, de daaruit afgeleide leerlijnen voor Bonaire en de kerndoelen die momenteel worden geactualiseerd.
- Wij hebben van de directies van de PO-scholen op Bonaire onlangs begrepen dat voor hun scholen de luistercd's en de werkboekjes (alleen voor deel A1 en A2) bij *Fiesta di idioma* zijn aangeschaft. We hebben ook begrepen dat er door Penta Educatief methodegebonden toetsen zijn ontwikkeld. Betreft dit dan de 'ontwikkeling van lesmateriaal' voor meer dan één miljoen? Wij horen graag waaraan dit antwoord van de minister en de staatssecretaris precies refereert.²

² In de *Onderwijsagenda Caribisch Nederland. Bonaire (2023-2024 tot en met 2026-2027)* lezen wij in de paragraaf Randvoorwaarden het volgende: "Ten tweede zijn eind 2022 met middelen vanuit het ministerie van OCW door Penta Educatief de Papiaments methoden Trampolin, Salto en Fiesta di Idioma voor het po op Bonaire volledig gemaakt. Dit besloeg de ontwikkeling van handleidingen, werkboeken, toetsmappen en geluidsmateriaal." Voor zover wij weten betrof dit geen ontwikkeling, maar aanschaf van het aanvullend materiaal bij *Fiesta di idioma* Curaçao.

- We hebben ook begrepen dat Penta Educatief momenteel werkt aan aanvullend lees- en schrijf- materiaal Papiamentu voor het PO. Wordt daarbij wel rekening gehouden met het *Referentiekader Papiamentu* en de kerndoelen Papiamentu die momenteel worden geactualiseerd? We hebben ook begrepen dat dit aanvullende lees- en schrijfmateriaal een aantal leesboekjes en een schrijfmethode op basis van de Nederlandse methode *Pennenstreken* omvat. Voor de goede orde: leesboekjes -hoe belangrijk ook- vormen op zich geen systematische methode leesvaardigheid (en al helemaal niet in de geest van de geactualiseerde kerndoelen). *Pennenstreken* betreft vrijwel uitsluitend handschrift-ontwikkeling: het is geen methode die een gestructureerde aanpak (ideeën genereren, gedachten formuleren, plannen, structureren, redigeren en reviseren) biedt om doel- en publieksgericht teksten te leren schrijven.
- De methode *Mosaiko* (voor het VO) is vanaf 2000 (sic!) in delen op de markt gebracht, in het kader van de introductie van het Papiamentu als verplicht vak in de Antilliaanse Basisvorming. De methode sluit aan bij de kerndoelen Basisvorming en de eindtermen en examenprogramma's op Curaçao. Voor zover wij weten zijn er geen middelen ter beschikking gesteld ter ontwikkeling van een methode Papiamentu voor het VO en/of aanpassing van de huidige methode op basis van het Referentiekader Papiamentu , de daaruit afgeleide leerlijnen en de kerndoelen onderbouw VO die momenteel worden geactualiseerd.

In dit kader willen wij tevens attenderen op hetgeen in de *Onderwijsagenda Caribisch Nederland. Bonaire* (voor het schooljaar 2023-2024 tot en met schooljaar 2026-2027) is vastgelegd in de paragraaf Randvoorwaarden: “*Daar waar plaats is van marktfaalen zal de Rijksoverheid voorzien in de benodigde randvoorwaardelijke instrumenten. Denk hierbij aan beschikbaar onderwijsmateriaal (methoden en toetsen).*”

namens Werkgroep Positie Papiamentu Bonaire

5.1.2.e

Marion Snetselaar

namens Fundashon Akademia Papiamentu

5.1.2.e

Elsmarie Beukenboom

c.c. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Vaste Tweedekamercommissie Koninkrijksrelaties, Onderwijsraad

Bijlage

Het gaat om de antwoorden van de minister in het Verslag van een schriftelijk overleg over o.a. Onderwijsagenda's voor Bonaire, Saba en Sint Eustatius (Kamerstuk 36410-VIII-133) van 5 november 2025.

De GroenLinks-PvdA-fractie vroeg voorafgaande aan dit overleg de minister van onderwijs om, net als bij het Fries, ook voor het Papiaments een zelfstandige bacheloropleiding te garanderen en wil weten of een jaarlijkse bijdrage van €340.000 daarvoor voldoende zou zijn.

De minister meent dat dit verschillende redenen niet logisch is. De Friese taal is erkend onder deel III van het Handvest en artikel 8.e.ii is geratificeerd voor het hoger onderwijs, met als conclusie: *“Dit betekent dat de overheid zich heeft verplicht voorzieningen te verschaffen voor de bestudering van de taal als vak in het universitaire onderwijs.”*³ Daarnaast wijst de minister op de afspraken in de Bestjoersôfspraak Fryske taal en kultuer 2024-2028.

De minister meent dat: *“Voor de Papiamentse taal en cultuur geldt dat de overheid de taal onder het Handvest heeft erkend in Europees Nederland onder deel II en op Bonaire onder deel III. De erkenning in deel II in Europees Nederland betekent dat de overheid zich heeft verplicht om geen belemmeringen voor het gebruik van deze talen in wet- of regelgeving op te nemen.”*⁴ Ten eerste heeft Nederland de verplichtingen van Deel II voor zowel Bonaire als Nederland aangegaan, niet enkel voor Nederland in Europa. Dit is daarnaast echter ook een onjuiste voorstelling van zaken, de Nederlandse Staat heeft een hogere verplichting als enkel “geen belemmeringen voor het gebruik” van de regionale talen op te werpen. Nederland dient minimaal beleid te maken dat een *“vastberaden optreden ter bevordering van regionale talen* (art. 7 1 c Handvest)” garandeert. En Nederland dient op Bonaire en in Nederland de verplichtingen uit art. 7 lid 1 f en h van het Handvest te waarborgen (zie hierna).

De minister: *“Voor de erkenning van deel III op Bonaire heeft het Rijk artikel 8.e.iii en niet artikel 8.e.ii geratificeerd, aangezien het niet mogelijk is om universitair onderwijs te verschaffen op Bonaire omdat daar geen universiteit is. Dit betekent dat het Rijk de bestudering van de taal aanmoedigt en/of toestaat. De Universiteit van Curaçao biedt een bachelor- en master lerarenopleiding Papiamentu aan. Deze universiteit valt niet onder het Nederlandse hoger onderwijsstelsel, maar de Nederlandse overheid en het openbaar lichaam Bonaire hebben aangegeven dat het van belang is dat deze opleiding bestaat. Ook bestaan er aan deze universiteit leerstoelen die in het kader van hun leeropdracht het Papiaments onderzoeken.”*⁵

Ten eerste vloeit uit Deel II al de verplichting voort om onderwijs in en over de regionale taal te verzorgen, daartoe stelt art. 7 lid 1 van het Handvest dat Nederland ten aanzien van het Papiaments als regionale taal (op Bonaire en in Nederland) dient

f. het voorzien in passende vormen en middelen voor het onderwijs in en de bestudering van regionale talen of talen van minderheden op alle daarvoor in aanmerking komende onderwijsniveaus;

³ Verslag van een schriftelijk overleg Onderwijsagenda's BES (Kamerstuk 36410-VIII-133) van 5 november 2025.

⁴ Verslag van een schriftelijk overleg (Kamerstuk 36410-VIII-133) van 5 november 2025.

⁵ Verslag van een schriftelijk overleg Eustatius (Kamerstuk 36410-VIII-133) van 5 november 2025.

h. de bevordering van studie en onderzoek van regionale talen of talen van minderheden aan universiteiten of gelijkwaardige instellingen;

Het door de minister genoemde gegeven dat er geen universiteit op Bonaire is die dit onderwijs kan verzorgen is een onjuiste vergelijking. Ook in Friesland zijn geen universiteiten na de sluiting van de Hogeschool in Franeker in 1811. De RUG is gevestigd in Groningen (provincie Groningen) met een dependance in de provincie Friesland.

Van belang is de opmerking van de minister: *“De RUG heeft zelf aangegeven bereid te zijn om deze bachelor te ontwikkelen en aan te bieden met de aanvullende middelen die werden geboden vanuit de overheid. Dit is een belangrijk gegeven gezien het feit dat de autonomie voor het starten van een opleiding wettelijk gezien bij de hogescholen en universiteiten zelf ligt.”*⁶ Vanuit de dependance op Bonaire van de UoC zou door deze universiteit een duidelijk standpunt moeten komen over de wijze waarop de UoC nu al invulling geeft aan de verplichtingen die op grond van het Handvest bij de Nederlandse Staat liggen.

Bovenstaande geeft het belang aan van:

- Een nieuwe bestuursafpraak Papiamentu, waarin de inspanningen over en weer na de medegelding van het Handvest worden vastgelegd.
- Gezamenlijk optreden van Bonaire en Curaçao om een op Bonaire gerichte Bachelor Papiamentu bekostigd te krijgen.
- Het belang van initiatieven van buiten de universiteiten (bijv. NGO's) om een of meerdere leerstoelen te creëren die een op Bonaire gerichte Bachelor Papiamentu waarborgen waarin naast taalkundige aspecten, ook een belangrijke rol is weggelegd voor bestuurlijke en juridische aspecten, waaronder het Handvest.

Fundashon Akademia Papiamentu, 11 november 2025

⁶ Verslag van een schriftelijk overleg (Kamerstuk 36410-VIII-133) van 5 november 2025.

Aan: Ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap
Vaste Tweedekamercommissie Onderwijs, Cultuur & Wetenschap

Betreft: toezicht op schoolvak Papiamentu op Bonaire

Kralendijk, 5 februari 2026

Geachte heer/mevrouw,

Op uw aanraden in ons gesprek d.d. 02-07-2025 hebben wij de Inspectie van het Onderwijs, afdeling Caribisch gebied benaderd met enkele kwesties die de Inspectie regardereren (zie Bijlage).

Inmiddels heeft op 29 januari 2026 een gesprek plaatsgevonden met afgevaardigden van de Inspectie van het Onderwijs, afdeling Caribisch gebied. De Inspectie gaf aan weldegelijk ook lessen Papiamentu te bezoeken. Ze heeft uitgelegd dat voor Caribisch Nederland in principe hetzelfde kader wordt gehanteerd als in Europees Nederland, met enkele aanpassingen in verband met de keuze van Bonaire voor inclusief onderwijs. Zo worden (in afwachting van de implementatie van de Doorstroomtoets Bonaire) de resultaten van het onderwijs nog niet *beoordeeld*, maar wel *beschreven*. Onze constatering dat wij nooit zelfs maar een beschrijving van de resultaten van het schoolvak Papiamentu hebben gezien, werd bevestigd. Als verklaring werd gewezen op het ontbreken van resultaten van gestandaardiseerde toetsen voor Papiamentu, zoals de IEP-toets voor Nederlands. Deze situatie gaat hopelijk verbeteren met de afname van de LVS-BES-toetsen en Doorstroomtoets Bonaire.

Ten aanzien van het tekortschietende aantal lesuren voor Papiamentu gaf de Inspectie aan dat zij wel toezicht houdt op de totale onderwijstijd, maar dat de verdeling van die onderwijstijd over de verschillende leergebieden des schools is. Onze vraag waarom zij niet een advies geeft over de onderwijstijd, zoals in Nederland gebruikelijk is, is onvoldoende beantwoord. Wanneer de resultaten van de Doorstroomtoets Papiamentu slecht blijken te zijn, zal de Inspectie wel met de scholen het gesprek aangaan over de onderwijstijd Papiamentu in relatie tot de kerndoelen en het te behalen referentieniveau.

De Inspectie is op de hoogte van en betreurt het feit dat de scholen slechts een deel van de LVS-BES-toetsen afnemen (luistervaardigheid) en dat uitsluitend in groep 3. Zij kan hierop echter niet acteren door bijvoorbeeld een herstelopdracht te geven, omdat afnemen van alle LVS-BES-toetsen in alle klassen onvoldoende 'aan de voorkant' (in de wet, t.w. artikel 51a WPO-BES) is geregeld. De Inspectie is wel van mening dat de situatie in strijd is met artikel 10, lid 1: *Het onderwijs wordt zodanig ingericht dat de leerlingen een ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doorlopen. Het wordt afgestemd op de voortgang in de ontwikkeling van de leerlingen.*

Overigens hebben wij inmiddels vernomen (buiten het gesprek met de Inspectie om) dat veel leerkrachten graag in alle leerjaren meer onderdelen van de LVS-BES-toetsen willen afnemen, maar dat dit door de directie wordt verboden.

Niet-bekostigde privéscholen, zoals Aquamarin, vallen niet onder de WPO-BES en behoeven slechts aan enkele eisen van de Inspectie te voldoen. Het schoolvak Papiamentu valt daar niet onder. Leerlingen die geen onderwijs Papiamentu hebben gehad, stromen door naar de enige school voor voortgezet onderwijs op Bonaire, waar Papiamentu in de onderbouw verplicht is. Dit stelt leerkrachten Papiamentu daar voor grote problemen. Overigens vormt ook de zeer uiteenlopende onderwijstijd Papiamentu op de verschillende bekostigde scholen een probleem voor het voortgezet onderwijs.

Concluderend kan worden gesteld dat de Inspectie voor een deel onze zorgen herkent. Ze heeft aangegeven in de toekomst scherper zicht te gaan houden op de praktijk ten aanzien van het schoolvak Papiamentu in het primair onderwijs. Ze heeft ook aangegeven dat er op Bonaire te weinig leerkrachten zijn die bevoegd en bekwaam zijn Papiamentu te geven.

In lijn met het bovenstaande verzoeken wij het Ministerie van OCW dringend om:

- Artikel 51 ad in de WPO-BES zodanig aan te scherpen, dat:
 1. afname van LVS-BES-toetsen (en geen andere toetsen) wettelijk verplicht is.
 2. afname van álle onderdelen van de LVS-BES-toetsen in álle leerjaren (vanaf groep 3) wordt gegarandeerd. Daarmee wordt het de Inspectie mogelijk gemaakt hierop te handhaven, zonodig herstelopdrachten te geven en de standaard *Zicht op Ontwikkeling en Begeleiding* ten volle te kunnen hanteren.
 3. het onderdeel Papiamentu uit de Doorstroomtoets Bonaire wettelijk te koppelen aan de referentieniveaus 1F-2F uit het Referentiekader Papiamentu.
- Het gesprek aan te gaan met de directie en besturen van de PO-scholen over verhoging en uniformering van de onderwijstijd voor het schoolvak Papiamentu, opdat de doelen en inhouden, zoals die zijn neergelegd in de (geactualiseerde) kerndoelen en in het Referentiekader Papiamentu, kunnen worden gerealiseerd en de aansluiting met het vervolgonderwijs soepeler kan verlopen.
- Het gesprek aan te gaan met betrokkenen over het tekort aan leerkrachten die bevoegd en bekwaam zijn in het PO het vak Papiamentu te verzorgen. In dit verband is het relevant te wijzen op het belang van een structurele bijdrage van het ministerie van OCW aan de opleiding Papiamentu en de Lerarenopleiding Funderend Onderwijs (LOFO) aan de University of Curaçao, ten behoeve van continue, gegarandeerde opleiding van vakleerkrachten Papiamentu voor het onderwijs op Bonaire (zie in de Bijlagen het schrijven aan de leden van de Vaste Tweede Kamercommissie OCW van november 2025).

Wij zien uw antwoord spoedig tegemoet.

namens Werk _____ tu Bonaire
5.1.2.e

namens Fundashon Akademia Papiamentu
5.1.2.e

Sedney Mart _____
Elsmarie Beukenboom

c.c Inspectie van het Onderwijs, afdeling Caribisch Nederland, Afdelingshoofd RCN-OCW, Onderwijsraad, Schoolbesturen PO en VO Bonaire.

Aan het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
t.a.v. de directeur-generaal Funderend Onderwijs, 5.1.2.e
Nederland

Betreft: referentienummer 62015140 (uw brief d.d. 12-02-2026)

Kralendijk, 25 maart 2026

Geachte mevrouw 5.1.2.e

De Werkgroep Positie Papiamentu heeft uw brief van 12 februari 2026 ontvangen.

Enerzijds waarderen wij het dat het Ministerie van OCW de Werkgroep 'op de geëigende momenten' zal uitnodigen voor informatieve gesprekken m.b.t. beleidsontwikkelingen rondom het Papiamentu. Wij van onze kant zullen de BES-onderwijsagenda van het Ministerie én de Tweede Kamer nauwlettend en kritisch blijven volgen en ook zelf aangeven wanneer wij van mening zijn dat onze input noodzakelijk en gewenst is. Ook ontvangen wij graag een uitnodiging voor het overleg van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties met de verantwoordelijke beleidsambtenaren van het Openbaar Lichaam Bonaire en OCW, dat volgens uw zeggen 'op korte termijn' zal plaatsvinden.

Anderzijds betreuren wij het ten zeerste dat u in uw brief geen (duidelijk) antwoord geeft op concrete vragen over de vastlegging van een wettelijke regeling referentieniveaus Papiamentu, hoe de kwestie onderwijstijd voor het schoolvak Papiamentu bij de Inspectie zal worden aangekaart, en welk lesmateriaal eind 2024 is 'opgeleverd'.

Inmiddels hebben wij u in onze brief van 05-02-2026 ook op de hoogte gesteld van ons gesprek (29-01-2026) met de Inspectie van het Onderwijs, afdeling Caribisch gebied. Graag ontvangen wij een reactie op de daarin naar voren gebrachte punten.

Hoogachtend,

namens Werkgroep Positie Papiamentu Bonaire

5.1.2.e

Sedney B. Marten

namens Fundashon Akademia Papiamentu

5.1.2.e

Corrie Elsmarie Beukenboom

Kopie aan: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Vaste Commissie Koninkrijksrelaties; Vaste Commissie Onderwijs, Cultuur & Wetenschap; Inspectie van het Onderwijs, afdeling Caribisch Nederland; Afdelingshoofd RCN-OCW; Onderwijsraad; Adviescommissie Raad van Europa; Vereniging van leraren in levende talen; Schoolbesturen PO en VO Bonaire.

Aan de Inspecteur Speciaal Onderwijs | Primair Onderwijs | Caribisch Nederland
t.a.v. de Coördinator Team Caribisch Nederland,

5.1.2.e

Nederland

Betreft: referentie Werkgroep Positie Papiamentu Bonaire/TW (uw brief d.d. 28-11-2025)

Kralendijk, 8 december 2025

Geachte 5.1.2.e

Dank voor uw reactie op onze brief van 28 oktober 2025, waarin u ons voorstelt om met enkele inspecteurs (met toezicht op po, vo, mbo, eoz) uit het team Caribisch Nederland te spreken. U geeft aan dat dit online kan of in maart, als de inspecteurs op Bonaire zijn.

Wij gaan graag in op uw voorstel en onze voorkeur gaat uit naar een online meeting deze maand en een vervolgsessie in maart 2026, wanneer de inspecteurs fysiek aanwezig zijn. Tevens willen wij graag de (inhoud van de) brief van de schoolbesturen aan de Inspectie, als gespreksonderwerp agenderen.

Wij ontvangen graag van u enkele datums en tijden die voor u geschikt zijn, voor de online meeting.

Met vriendelijke groet,

Sedney B. Marten

C. Elsmarie F. Beukenboom

Werkgroep Positie Papiamentu Bonaire

Fundashon Akademia Papiamentu

5.1.2.e

C.c.: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap; Onderwijsraad; Afdelingshoofd OCW CG;
Schoolbesturen

Aan: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, t.a.v. afdelingshoofd Mondiaal/Caribisch gebied, ^{5.1.2.e}
Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties, t.a.v. de directeur-generaal Openbaar bestuur en democratische rechtstaat, ^{5.1.2.e}
Vaste Commissie Koninkrijksrelaties & Vaste Commissie Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Den Haag
Nederland

Betreft: de positie van het Papiamentu in het onderwijs op Bonaire

Kralendijk, 5 mei 2025

Geachte heer/mevrouw,

Deze brief over de positie van het Papiamentu in het onderwijs op Bonaire wordt u aangeboden door de Werkgroep Positie Papiamentu, mede namens Fundashon Akademia Papiamentu.

In de afgelopen jaren is op het gebied van het Papiamentu in het onderwijs op Bonaire een aantal positieve ontwikkelingen gerealiseerd. Zo zijn in 2021 de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media, de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en het Openbaar Lichaam Bonaire gekomen tot een *Bestuursafpraak voor het Papiaments op Bonaire*.¹ Hierin is onder andere de ambitie uitgesproken dat per 2030 op Bonaire geen analfabeten Papiamentu van school zullen komen. Ook heeft het ministerie van OCW, vanuit het streven de positie van het vak Papiamentu in onderwijs en maatschappij te borgen en versterken, de opdracht gegeven een referentiekader, leerlijnen, leerlingvolgsysteem en doorstroomtoets Papiamentu te ontwikkelen. Voorts volgt de actualisatie van de kerndoelen op Bonaire voor Papiamentu (en Nederlands) een eigen traject.² Ten slotte is het Papiamentu sinds januari 2024 erkend onder deel III en sinds juli 2024 ook onder deel II van het *Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden*.³

Daarnaast is er sprake van ontwikkelingen met betrekking tot de positie van het Nederlands in het onderwijs op Bonaire en wel ten behoeve van niet-moedertaalsprekers, wat feitelijk het merendeel van de leerlingpopulatie op Bonaire betreft. Sinds 2019 spreekt de Taalunie van 'duurzaam kwaliteitsvol onderwijs Nederlands als vreemde taal op Bonaire'. Ook de *Regeling toetswijzer doorstroomtoets Bonaire* merkt het Nederlands op Bonaire officieel aan als vreemde taal en koppelt het aan het Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen (ERK).⁴

Ondanks deze positieve ontwikkelingen staat het Papiamentu op Bonaire nog steeds onder druk en heeft het in het onderwijs nog geen volwaardige positie. Uit zorg rondom recente ontwikkelingen in met name het po, vo en mbo op Bonaire is onlangs dan ook, vanuit de groepen die betrokken waren bij de standaardsetting van de LVS-toetsen voor Bonaire, een werkgroep opgericht, bestaande uit onder andere leden werkzaam in alle schoolniveaus op Bonaire en experts op het gebied van Papiamentu en curriculum- en toetsontwikkeling.

¹ Bestuursafpraak voor het Papiaments op Bonaire

² Startnotitie Papiamentu en Nederlands Bonaire - SLO

³ Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden - BWBV0001223

⁴ Regeling toetswijzer doorstroomtoets PO Bonaire

Met betrekking tot het vak Papiamentu in het Bonairiaanse onderwijs constateert deze werkgroep het volgende:

- De *WPO-BES* regelt dat het vak Papiamentu deel uitmaakt van het onderwijsaanbod in het po en dat Papiamentu tevens kan worden gebruikt als instructietaal. Het *Besluit kerndoelen WPO BES* formuleert voor Nederlands en Papiamentu dezelfde 12 kerndoelen.⁵ Het aantal uren onderwijsaanbod Papiamentu is in alle po-scholen echter aanzienlijk lager dan dat voor het vak Nederlands.
- In de *Regeling toetswijzer doorstroomtoets PO Bonaire* is vastgelegd dat 'het Besluit kerndoelen WPO BES en het Referentiekader Papiamentu het wettelijk kader [vormen] waarbinnen de toetsinhouden voor het terrein Papiamentu in de doorstroomtoets po Bonaire worden beschreven.' Voor het einde van de basisschool is tot nader order referentieniveau 1F van belang. Aanvankelijk was het de bedoeling aan het einde van het po niveau 1F én 2F te toetsen. OCW heeft echter besloten bij de eerste afname(s) niveau 2F Papiamentu niet te toetsen, onder meer vanwege de belastbaarheid van scholen. Zodra het mogelijk is de doorstroomtoets adaptief af te nemen, zou 2F bij Papiamentu weer worden toegevoegd. De vrees dat van dit uitstel afstel komt, achten wij niet ongegrond. Daar komt nog bij dat bij Nederlands als vreemde taal het hogere niveau B1 niet is geschrapt, terwijl dat op basis van dezelfde argumenten (belastbaarheid scholen en nog geen mogelijkheid tot adaptieve toetsing) toch te verwachten zou zijn. Dit mag op zijn minst vreemd worden genoemd en roept de vraag op vanuit welke leerlingen hierbij is geredeneerd.
- Gezien het huidige aantal lesuren Papiamentu en het ontbreken van voldoende geschikt lesmateriaal en van controle op de invulling van het vak door de Inspectie is het bijna onmogelijk de huidige kerndoelen voor het vak en referentieniveau 1F vóór februari 2026 (eerste afname) te realiseren. Dientengevolge is de onrust in po en vo rondom de afname van de doorstroomtoets en de volgtoetsen groot. Er zouden zelfs (bekostigde) scholen zijn die afname van de toets weigeren. Wij vragen ons bovendien af of artikel 2, lid 1 in het *Gewijzigde Toetsbesluit* ("Het bevoegd gezag bepaalt welke doorstroomtoets op de school wordt afgenomen") schoolbesturen op Bonaire de mogelijkheid geeft een bepaalde doorstroomtoets niet af te nemen. Wij vrezen dat afname van de doorstroomtoets onder de huidige omstandigheden de positie van het Papiamentu eerder gaat verzwakken dan versterken.
- Artikel 2.13, lid 2 van de *WVO 2020* maakt géén melding van het vak Papiamentu in de eerste twee leerjaren van het vo, terwijl artikel 2.15 - 2.17 dat wel voor het Fries doen.⁶ Ook in hoofdstuk 11 (Caribisch Nederland) wordt geen melding gemaakt van het Papiamentu. Artikel 9.2 in hoofdstuk 9 (Caribisch Nederland) van het *Uitvoeringsbesluit WVO 2020* maakt enkele afwijkingen mogelijk, waaronder Papiamentu als keuzevak in het vrije deel van vwo, havo, mavo en vmbo. Dat het een en ander ter beoordeling van het bevoegd gezag (schoolbestuur) is, bergt het gevaar van willekeur in zich.⁷
- In Bijlage 1 (kerndoelen eerste twee leerjaren vo) van het *Uitvoeringsbesluit WVO 2020* zijn geen kerndoelen voor Papiamentu opgenomen en wordt daarvoor verwezen naar de kerndoelen moderne vreemde talen. Dit terwijl het de moedertaal van het merendeel van de bevolking en grootste omgevingstaal betreft. Dit doet af aan de status van het vak in het onderwijs in het bijzonder en de positie van de taal in de gemeenschap.
- Terwijl het vak Papiamentu in het po als moedertaalonderwijs wordt neergezet (zie kerndoelen en Referentiekader), zij het zonder het daarbij passende aantal lesuren, heeft het in het vo de status van vreemde taal. Er is daardoor sprake van een breuk in de doorgaande lijn van po (moedertaalperspectief) naar vo en mbo (vreemdetaalperspectief).

⁵ [Besluit kerndoelen WPO BES - BWBR0029600](#)

⁶ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0044212/2025-01-01/>

⁷ [Uitvoeringsbesluit WVO 2020 - BWBR0045787](#)

- De wettelijke positionering van het keuzevak Papiamentu als vreemde taal in de regelgeving voor het voortgezet onderwijs op Bonaire kan bij vervolgstudie in Europees Nederland tot problemen leiden, aangezien men in Europees Nederland geen vreemde taal Papiamentu kent.
- In het mbo wordt voor de beroepsopleidingen gewerkt met kwalificatiedossiers uit Europees Nederland. In de OERs is Papiamentu in leerjaar 1 en/of 2 in een enkel geval opgenomen bij de generieke vakken, maar het vak maakt geen deel uit van het centraal examen. In veel gevallen is Papiamentu slechts een plaats toebedeeld binnen de beroepsvakken of keuzedelen, met een wisselend aantal lesuren. Niveaus worden niet gekoppeld aan het ontwikkelde Referentiekader Papiamentu, maar aan het ERK, terwijl de niveaus voor Nederlands worden gekoppeld aan het Referentiekader taal (Meijerink).
- De Onderwijsinspectie beoordeelt tot dusver de onderwijsresultaten in het po niet, omdat men nog niet beschikt over betrouwbare normen en ondergrenzen voor de eindtoetsing op Bonaire. Het pedagogisch-didactisch handelen wordt wel geobserveerd en beoordeeld, maar niet in de lessen Papiamentu. Het is ook de vraag hoe de Onderwijsinspectie uit Europees Nederland dit bij het vak Papiamentu zou moeten organiseren, aangezien de Inspecteurs veelal geen Papiamentu beheersen. Door het gebrek aan toezicht op het vak Papiamentu dreigt de invulling een soort 'free for all' te worden. De leerkrachten Papiamentu in het vo zijn van mening dat in het po geen gemeenschappelijke basis wordt gelegd waarop zij in het vo kunnen voortbouwen.

In overweging nemende dat:

- de wijze waarop Papiamentu en Nederlands momenteel in de wet zijn gepositioneerd, niet bijdraagt aan kansengelijkheid in onderwijs en maatschappij;
- de huidige inrichting van het onderwijs (gezien de positionering van de talen en de instructietaal) nog steeds in het voordeel is van leerlingen met Nederlands als moedertaal en in het nadeel van het Papiamentu sprekende Bonaireaanse kind en van leerlingen met andere moedertalen dan het Nederlands;
- van oorsprong Bonaireaanse kinderen een (taal)minderheid 'in eigen land' (i.c. Bonaire) dreigen te worden, wat in strijd is met artikel 30 van het *Verdrag inzake de Rechten van het Kind*;
- in het po niet alle leerkrachten bevoegd en/of bekwaam zijn het Papiamentu te geven en er in het vo een tekort is aan vakleerkrachten Papiamentu;
- ontwikkelingen ten aanzien van het Papiamentu dreigen te worden beïnvloed door immigratie vanuit Europees Nederland;
- het Engels steeds meer oprukt en een bedreiging vormt voor het Papiamentu (en het Nederlands);
- de Bestuursafpraak impliceert dat het gewenste algemeen maatschappelijk niveau Papiamentu 2F is;
- de erkenning van het Papiamentu onder deel III van het Europees Handvest verplichtingen met zich meebrengt

roepen wij, met een beroep op de *Bestuursafpraak*, het *Europees Handvest*, in het bijzonder deel III, artikel 8, en het *Verdrag inzake de rechten van het Kind*, de ministeries van OCW en BZK op om:

- de discrepantie in de wetgeving op te heffen en het Papiamentu consistent in wet- en regelgeving voor po, vo en mbo te positioneren, op een wijze die recht doet aan de positie van die taal als moedertaal van het merendeel van de leerlingen en grootste omgevingstaal;
- referentieniveau 2F Papiamentu te officialiseren als algemeen maatschappelijk niveau en erop toe te zien dat dit wordt gehandhaafd;
- bij de actualisatie van de eindtermen en examenprogramma's een eigen traject voor Bonaire te volgen, dat aansluit bij de actualisatie van de kerndoelen Papiamentu (en Nederlands) op Bonaire en recht doet aan de positie van genoemde talen in de Bonairiaanse gemeenschap;
- binnen de weging van de drie doorstroomtoetsen de talen Papiamentu en Nederlands te wegen op een wijze die recht doet aan de positie van die talen in de Bonairiaanse gemeenschap;

- erop toe te zien dat bekostigde onderwijsinstellingen zich houden aan hetgeen in wet- en regelgeving voor Papiamentu is en wordt vastgelegd;
- de Inspectie in staat te stellen haar controlerende functie ook bij het vak Papiamentu uit te oefenen;
- geëigende maatregelen te treffen ter verhoging van het aantal lessen Papiamentu in het po;
- middelen ter beschikking te stellen ten behoeve van ontwikkeling en/of actualisering van methodes en lesmateriaal Papiamentu, op basis van het Referentiekader Papiamentu en geactualiseerde kerndoelen en eindtermen;
- middelen ter beschikking te stellen voor continue opleiding op Bonaire van vakleerkrachten Papiamentu en voor professionalisering van zittende leerkrachten Papiamentu.

Ondanks een aantal positieve ontwikkelingen kunnen wij afsluitend stellen, dat het Papiamentu op Bonaire nog steeds onder grote druk staat. De waardering voor en attitude ten opzichte van het Papiamentu zijn nog niet gedekoloniseerd. Dit leidt tot een verzwakte positie van de taal in belangrijke sociale domeinen, waaronder het onderwijs, en is in tegenspraak met de doelstellingen in de Bestuursafspraken en het Europees Handvest. De werkgroep roept u dan ook op om alles, onder andere bovenstaande aanbevelingen, in het werk te stellen om structurele verandering in deze situatie te brengen.

Uiteraard zijn wij bereid nadere toelichting te geven op hetgeen wij in dit schrijven aan de orde hebben gesteld.

Wij ontvangen uw reactie graag binnen drie weken.

Hoogachtend,

Werkgroep Positie Papiamentu:

5.1.2.e
[Redacted]

Edelmira Carlina

5.1.2.e
[Redacted]

Verosati Felida

5.1.2.e
[Redacted]

Mazarella Jansen

Sedney Marten

5.1.2.e
[Redacted]

Marion Snetselaar

5.1.2.e
[Redacted]

Dietrich Wilkstra

namens Fundashon Akademia Papiamentu:

5.1.2.e
[Redacted]

Elsmarie Beukenboom

c.c. Waarnemend Rijksvertegenwoordiger BES, Directeur RCN, Afdelingshoofd RCN-OCW, Voorzitter Eilandsraad Bonaire, Bestuurscollege Bonaire, Onderwijsraad, Adviescommissie Raad van Europa Schoolbesturen, Vereniging van Leraren in 5.1.2.e [Redacted]

Aan de Inspectie van het Onderwijs, afdeling Caribisch Nederland
Utrecht

Betreft: schoolvak Papiamentu op Bonaire

Kralendijk, 28 oktober 2025

Geachte heer/mevrouw,

Graag vragen wij, leden van de Werkgroep Positie Papiamentu Bonaire en de Fundashon Akademia Papiamentu, uw aandacht voor het volgende.

In een brief aan onder andere het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap hebben wij in mei 2025 onze zorgen geuit omtrent de positie van het schoolvak Papiamentu in het primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs op Bonaire (zie Bijlage).

Als Inspectie van het Onderwijs houdt u toezicht op de kinderopvang, het primair en voortgezet onderwijs op Bonaire, Saba en Sint Eustatius. Het toezicht op het primair onderwijs valt onder de verantwoordelijkheid van de minister van OCW, maar -zo bleek in een gesprek met OCW en BZK op 2 juli 2025- de Inspectie opereert onafhankelijk daarvan. Om die reden brengen wij de volgende kwesties, waarvan wij denken dat die de Inspectie regarderan, onder uw aandacht.

- Het aantal lessen voor het schoolvak Papiamentu in het primair onderwijs strookt niet met de gelijke positie die de schoolvakken Papiamentu en Nederlands in de *WPO-BES* en het *Besluit kerndoelen BES* innemen: voor beide vakken gelden (tot dusver) dezelfde kerndoelen en beide kunnen in het onderwijs als instructietaal worden gebruikt. Het aantal lessen voor Papiamentu op de verschillende scholen is echter niet daarmee in overeenstemming en onvoldoende om het programma te realiseren en conform het *Toetsbesluit PO* minimaal niveau 1F van het *Referentiekader Papiamentu* te bereiken aan het einde van het PO.
- Op verzoek van de Bonaireaanse schoolbesturen is een aantal jaren geleden besloten tot aparte volg- en doorstroomtoetsen voor Papiamentu en Nederlands op Bonaire, gezien de andere positie van de talen in onderwijs en samenleving. De afgelopen jaren heeft Bureau Interculturele Evaluatie (ICE) dan ook volg- en doorstroomtoetsen ontwikkeld voor de schoolvakken Papiamentu, Nederlands als vreemde taal (en Rekenen). Papiamentu is daarbij gekoppeld aan het al genoemde *Referentiekader Papiamentu* en Nederlands aan het *Europees Referentiekader voor moderne vreemde talen*, passend bij de positie van die talen in de Bonaireaanse maatschappij en het onderwijs.
- De volgtoetsen worden sinds het schooljaar 2025-2026 afgenomen en in januari 2026 zullen de eerste Doorstroomtoetsen voor Papiamentu en Nederlands als vreemde taal worden afgenomen. Helaas hebben wij onlangs vernomen dat de scholen alleen in groep 3 de speciaal voor hen ontwikkelde volgtoetsen Papiamentu en NVT gaan afnemen en wel alleen voor het domein Luistervaardigheid. Daarmee laten de scholen de kans voorbij gaan om de taalontwikkeling van leerlingen in beide talen te monitoren m.b.v. gestandaardiseerde, methode-onafhankelijke toetsen en hun aanbod tijdig aan te passen. Dit heeft ook gevolgen voor de doorstroomtoetsen: de leerlingen dreigen onvoldoende te worden voorbereid op de wijze van toetsing daarin. Dat geldt ook voor de weigering van sommige scholen deel te nemen aan de pretesten voor volg- en

- doorstroomtoetsen. Wij vragen ons af of scholen kunnen weigeren de wettelijk vastgestelde toetsen (niet volledig) af te nemen en, voor wat betreft de volgtoetsen, in plaats daarvan te kiezen voor de oude IEP-toetsen.
- Een andere kwestie betreft de controle op de invulling van het schoolvak Papiamentu door de Inspectie. Wij zijn ons ervan bewust dat de Inspectie tot dusver de onderwijsresultaten in het primair onderwijs in Caribisch Nederland niet beoordeelt, omdat er nog geen betrouwbare normen en ondergrenzen voor de eindtoetsing zijn. Wel wordt het pedagogisch-didactisch handelen geobserveerd en beoordeeld, maar niet in de lessen Papiamentu. Dat is ook lastig, want de Europees-Nederlandse inspecteurs zijn het Papiamentu niet machtig. Inschakelen van inspecteurs uit bijvoorbeeld Curaçao zou een oplossing kunnen zijn.

De Werkgroep Positie Papiamentu Bonaire zou graag met de Inspectie van gedachten wisselen over bovenstaande uitdagingen en gezamenlijk naar oplossingen zoeken.

Uw reactie en zienswijze zien wij graag zo spoedig mogelijk tegemoet.

Hoogachtend,

Sedney Marten
Werkgroep Positie Papiamentu Bonaire

C. Elsmarie F. Beukenboom
Fundashon Akademia Papiamentu

5.1.2.e

Bijlage: brief van de Werkgroep Positie Papiamentu Bonaire d.d. 5 mei 2025

C.c.: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap; Onderwijsraad; Afdelingshoofd RCN-OCW;
Schoolbesturen

Aan het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
t.a.v. de directeur-generaal Funderend Onderwijs, ^{5.1.2.e}
Nederland

Betreft: referentienummer 54769883 (uw brief d.d. 14-11-2025)

Kralendijk, 8 december 2025

Geachte ^{5.1.2.e}

Dank voor uw antwoord op onze brief van 5 mei 2025. Het heeft inderdaad behoorlijk lang geduurd. Om maar meteen met de deur in huis te vallen: de gegeven antwoorden zijn helaas teleurstellend. Er wordt vooral beschreven wat er momenteel ligt aan wet- en regelgeving. Verder informeert u ons over wat de afgelopen jaren allemaal heeft plaatsgevonden en is ontwikkeld. Het meeste daarvan is ons meer dan bekend (en staat ook in onze brief van 5 mei 2025), omdat wij daar zelf bij betrokken waren. Er wordt in uw antwoord nauwelijks ingegaan op onze zorgen en ook cruciale kwesties zoals kansenongelijkheid en reparatie van inconsistente wetgeving worden niet geadresseerd. Voorts valt op dat u in uw antwoord geregeld ingaat op Papiamentu als instructietaal, terwijl onze brief niet hierover gaat. Dit is een klassieke verwarring, die we geregeld zien en die de gedachtenuitwisseling vaak onzuiver maakt. In de antwoorden missen wij ook de inbreng van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, dat in deze ook een verantwoordelijkheid heeft, onder andere voor de verplichtingen die zijn aangegaan met de erkenning van het Papiamentu onder het *Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden*.¹

Wij gaan hieronder in op een aantal specifieke kwesties, in volgorde waarin ze in uw brief ter sprake komen.

“Ik ben mij er zeer van bewust dat het Papiamentu als moedertaal essentieel is voor de beleving en het uitdragen van de eigen identiteit van leerlingen. [...] Tegelijkertijd bent u bezorgd over de positie van de taal in de praktijk van het onderwijs. Die zorgen wil ik, waar mogelijk, graag wegnemen.” (p. 1)

Papiamentu is niet alleen van belang voor ‘de beleving en het uitdragen van de eigen identiteit van leerlingen’, maar ook voor het leren op school en de schoolloopbaan van leerlingen. De koppeling van Papiamentu aan uitsluitend identiteit en cultuur wordt geregeld gemaakt om (bewust of onbewust) de conceptuele functie van het schoolvak Papiamentu te bagatelliseren. De inzet van de moedertaal is van wezenlijk belang voor leren en kennis verwerven in andere vakken. Verder zijn wij niet alleen bezorgd over de positie van het Papiamentu in de praktijk van het onderwijs, maar ook over de positionering ervan in wet- en regelgeving, die van invloed is op de praktijk van het onderwijs. Ten slotte zijn wij bezorgd over de borging van gemaakte afspraken in het kader van het al genoemde *Europees Handvest* en de *Bestuursafpraak voor het Papiaments op Bonaire*.² Op deze kwesties gaat u in uw reactie helaas niet in.

¹ [Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden - BWBV0001223](#)

² [Bestuursafpraak voor het Papiaments op Bonaire](#)

Zorg omtrent realisering kerndoelen

“Uw zorgen dat het bijna onmogelijk is om de huidige kerndoelen voor het vak Papiamentu en het referentieniveau 1F te realiseren kan ik hopelijk wegnemen. In 2022 heeft Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO) een referentiekader en bijbehorende leerlijnen voor het Papiamentu opgeleverd. Deze zijn ontwikkeld en beproefd in samenwerking met het onderwijsveld op Bonaire, waarbij vanzelfsprekend ook gekeken is naar de uitvoerbaarheid hiervan. Daarnaast bekijkt SLO op dit moment in opdracht van OCW in hoeverre de recent geactualiseerde kerndoelen Nederlands van toepassing zijn op het onderwijs van het Papiamentu op Bonaire. Hierin wordt al geofficialiseerd dat 2F het algemeen maatschappelijk niveau voor het Papiamentu is.” (p. 2)

De meeste leden van de Werkgroep Positie Papiamentu Bonaire (WPPB) hebben in het recente verleden deel uitgemaakt van de ontwikkelgroep Referentiekader Papiamentu en Leerlijnen Papiamentu, de Toetswijzercommissie Doorstroomtoets Papiamentu en/of waren betrokken bij de standaardsetting voor de volg- en doorstroomtoetsen. Eén lid was tevens betrokken bij de ontwikkeling van de *Startnotitie Papiamentu en Nederlands Bonaire*, momenteel maakt één lid deel uit van de actualisatiegroep kerndoelen Papiamentu en een ander lid van de advieskring voor Papiamentu en Nederlands. Wij zijn dus zeer goed bekend met de lopende ontwikkelingen op het gebied van het Papiamentu op Bonaire. Onze zorgen worden niet weggenomen door de ontwikkelingen die u schetst; integendeel, het is juist met het oog op deze ontwikkelingen dat wij ons zorgen maken. De implementatie ervan wordt namelijk ernstig belemmerd door het feit dat de randvoorwaarden niet op orde zijn, er tot dusver niet veel wordt ondernomen om die op orde te brengen, er veel wordt overgelaten aan het bevoegd gezag (lees: schoolbestuur) en er nauwelijks toezicht is op de praktijk van het onderwijs van het Papiamentu.

U stelt dat bij de ontwikkeling van het *Referentiekader Papiamentu (RKP)* en de leerlijnen ‘*vanzelfsprekend ook gekeken is naar de uitvoerbaarheid hiervan*’. Dit behoeft de nodige nuancering. Het Referentiekader maakt samen met de straks geactualiseerde kerndoelen deel uit van het zogenaamde beoogde curriculum: het curriculum dat de overheid, schooldirecties of leraren voor ogen hebben. Het legt formeel vast wat zij willen met het schoolvak Papiamentu. De ontwikkelgroep, onder leiding van de SLO, is destijds bij de ontwikkeling van het Referentiekader niet uitgegaan van (de uitvoerbaarheid van) de actuele (tekortschietende) praktijk ten aanzien van het schoolvak Papiamentu. Ze is uitgegaan van wat op een bepaald moment in de schoolloopbaan van leerlingen verwacht kan worden op het gebied van vaardigheden en kennis. De ontwikkelgroep was zich terdege ervan bewust dat in het Referentiekader de lat hoog ligt. Hierover zijn ook gesprekken met OCW gevoerd. Bedoeling van de opdracht aan de SLO was niveauverhoging en versterking van de positie van het schoolvak Papiamentu en dus moest de lat hoger liggen.

Uiteraard is rekening gehouden met de haalbaarheid, maar wel haalbaarheid in een situatie waarin de randvoorwaarden op orde zijn. Deze randvoorwaarden zijn uitvoerig beschreven in de *Startnotitie Papiamentu en Nederlands Bonaire*. Deze notitie vormt de basis voor de huidige actualisatie van de kerndoelen en deze actualisatie geschiedt op basis van hetzelfde uitgangspunt dat ten grondslag lag aan de ontwikkeling van het Referentiekader: Papiamentu als eerst verworven taal van de meeste leerlingen, grootste omgevingstaal en (mogelijke) instructietaal in het onderwijs.³ De startnotitie

³ [Startnotitie Papiamentu en Nederlands Bonaire - SLO](#)

maakt duidelijk dat aan de randvoorwaarden voor succesvolle implementatie van het Referentiekader en de daarop gebaseerde leerlijnen momenteel niet voldaan wordt. Te vrezen valt dat dit ook gaat gelden voor de implementatie van de kerndoelen die momenteel ontwikkeld worden.

U geeft verder aan dat bij de actualisering van de kerndoelen Papiamentu al 'wordt geofficialiseerd dat 2F het algemeen maatschappelijk niveau voor het Papiamentu is'. Wij zien dit laatste graag concreet toegelicht. Betekent 'geofficialiseerd' ook wettelijk vastgelegd? Gebeurt dat 'officialiseren' in het kern-doelendocument of in regelgeving zoals het *Besluit Referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen*?⁴ Zie ook wat wij op pagina 4-5 opmerken over de vaststelling van niveaus voor Papiamentu.

"Het is wettelijk vastgelegd dat op Bonaire in het po de instructietaal Nederlands én Papiamentu is. Hoe de verdeling tussen de twee talen wordt vormgegeven is aan de scholen zelf: OCW gaat over het wat en de scholen gaan over het hoe." (p. 3)

Om te beginnen betrof onze brief niet de instructietaal in het onderwijs, maar het schoolvak Papiamentu. Dat zijn twee verschillende zaken. Wij hebben het in onze brief dus niet over de verdeling tussen de twee talen als instructietaal, maar over het schoolvak Papiamentu. Dat schoolvak heeft in het Referentiekader en in de kerndoelen voor het PO (ook de huidige, nog niet geactualiseerde) dezelfde positie als het schoolvak Nederlands in Europees Nederland. Er is in Europees Nederland geen landelijk vastgestelde urentabel voor Nederlands in het PO, maar vaak wordt, onder andere door de Inspectie, wel aangeraden ongeveer 8 klokuren per week aan taal en lezen te besteden. Voor Papiamentu op Bonaire beweegt de lestijd per week op de verschillende PO-scholen zich tussen de 30 en 240 minuten per week.⁵ Het is ons uiteraard bekend dat niet OCW, maar scholen/schoolbesturen zelf over de lestijd gaan. Wij vragen u dan ook niet om een urentabel vast te leggen, maar wel om geëigende maatregelen te nemen voor de uitbreiding van de lestijd voor het vak Papiamentu, bijvoorbeeld door deze kwestie aan te kaarten bij de schoolbesturen en de Inspectie te verzoeken toezicht te houden. Overigens hebben we de urenkwestie inmiddels ook bij de Inspectie gemeld.

"Voor Papiamentu heeft OCW de afgelopen jaren geïnvesteerd in het ontwikkelen van lesmateriaal in het po. Eind 2024 is hierdoor een methode Papiamentu -Salto en Fiesta di Idioma- opgeleverd inclusief bijbehorende methodetoetsen, en wordt er op dit moment gewerkt aan het ontwikkelen van aanvullend lees- en schrijfmateriaal." (p. 3)

Wij hebben het bovenstaande ook gelezen in *Verslag van een schriftelijk overleg* (36 800 VIII, nr. 13), waarin de Minister en Staatssecretaris vragen van leden van de Vaste Tweedekamercommissie OCW beantwoorden. Wij vragen ons af waarnaar het bovenstaande precies verwijst. De methode *Salto* (voor aanvankelijk technisch lezen) is al sinds 2008 op de markt en is ontwikkeld door Fundashon Planifikashon di Idioma (FPI) op Curaçao. *Fiesta di idioma* (taalmethode voor groep 4-8) is sinds 2012 op de markt en eveneens ontwikkeld door de FPI en wel voor het Educatiegebied Taal, geletterdheid en communicatie in het Funderend Onderwijs op Curaçao. Wij vragen ons dan ook af wat u bedoelt met de zinsnede 'eind 2024 opgeleverd'. *Fiesta di idioma* is voorts niet dekkend voor de niveaus van het RKP en ook niet voor de (geactualiseerde) kerndoelen Papiamentu voor het PO op Bonaire. Van

⁴ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0027879/2022-08-01>

⁵ [Startnotitie Papiamentu en Nederlands Bonaire - SLO](#), p. 9-10

de directies van de PO-scholen op Bonaire hebben wij verder begrepen dat voor hun scholen slechts de luistercd's en de werkboekjes (alleen voor deel A1 en A2 = klas 4) bij *Fiesta di Idioma* zijn aangeschaft en dat Penta Educatief methodegebonden toetsen heeft ontwikkeld.

Wij vragen ons verder af waaraan precies wordt gerefereerd met 'het ontwikkelen van aanvullend lees- en schrijfmateriaal'. Wordt daarbij wel rekening gehouden met het *Referentiekader Papiamentu* en de kerndoelen Papiamentu die momenteel worden geactualiseerd? We hebben begrepen dat dit aanvullende lees- en schrijfmateriaal een aantal leesboekjes en een schrijfmethode op basis van de Nederlandse methode *Pennenstreken* omvat. Voor de goede orde: leesboekjes -hoe belangrijk ook- vormen op zich geen systematische methode leesvaardigheid (en al helemaal niet in de geest van de geactualiseerde kerndoelen). *Pennenstreken* betreft vrijwel uitsluitend handschriftontwikkeling: het is geen methode die een gestructureerde aanpak (ideeën genereren, gedachten formuleren, plannen, structureren, redigeren en reviseren) biedt om doel- en publieksgericht teksten te leren schrijven.

Over materiaal voor het voortgezet onderwijs (VO) wordt in uw antwoord niets gezegd. De methode *Mosaiko* is vanaf 2000 in delen op de markt gebracht, in het kader van de introductie van het Papiamentu als verplicht vak in de Antilliaanse Basisvorming. De methode sluit aan bij de kerndoelen Basisvorming en de eindtermen en examenprogramma's op Curaçao. Voor zover wij weten zijn er geen middelen ter beschikking gesteld ter ontwikkeling van een methode Papiamentu en/of aanpassing van de huidige methode voor het VO op Bonaire. Ook ontbreekt een reactie op de waarborging van de opleiding van vakleerkrachten Papiamentu.

Zorg omtrent Doorstroomtoets

"Vanaf schooljaar 2025/2026 is het voor alle leerlingen in groep 8 op Bonaire wettelijk verplicht om een doorstroomtoets af te nemen waarin de kennis en vaardigheden van de leerling op de terreinen rekenen, Nederlands als vreemde taal (NVT) én Papiamentu gemeten wordt. In artikel 3.2 van het Toetsbesluit PO is opgenomen dat de eindniveaus voor de terreinen bepaald worden ten opzichte van de wettelijke vastgestelde referentieniveaus. In opdracht van OCW is Bureau ICE op dit moment bezig met de ontwikkeling van een toets die aan deze vereisten voldoet én aansluit op de meertalige Caribische context: de Doorstroomtoets Bonaire. Deze zal in schooljaar 2025/2026 voor het eerst afgenomen worden." (p. 3)

Artikel 3.2 van het *Toetsbesluit PO* geeft niet méér aan dan dat de eindniveaus worden bepaald **ten opzichte van** de wettelijk vastgestelde referentieniveaus. Die zijn voor Nederlands in Europees Nederland wettelijk vastgelegd in het *Besluit Referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen*.⁶ Maar dit geldt niet voor Papiamentu: daarvoor is er op dit moment geen enkele wettelijke regeling die de eindniveaus vastlegt. Te bereiken niveaus voor het schoolvak Papiamentu zijn niet opgenomen in het *Besluit Referentieniveaus*. Het enige dat is vastgelegd, is wat in het *Toetsbesluit PO* staat en daarin staat geen niveau-aanduiding.⁷ Ten aanzien van te bereiken niveaus Papiamentu in het VO is evenmin iets officieel vastgelegd. Wij pleiten er dan ook voor de te bereiken niveaus voor het schoolvak Papiamentu voor de diverse onderwijssoorten (PO, VO en MBO) vast te leggen, op dezelfde wijze als dat voor Nederlands in Europees Nederland is gebeurd.

⁶ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0027879/2022-08-01>

⁷ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0035216/2025-08-01>

“Wat betreft uw verzoek om binnen de weging de drie doorstroomtoetsen Papiamentu en Nederlands te wegen op een wijze die recht doet aan de positie van die talen in de Bonairiaanse gemeenschap wil ik eerst rectificeren dat er maar één doorstroomtoets komt. Het is niet toegestaan voor basisscholen op Bonaire om een andere toets dan de Doorstroomtoets Bonaire af te nemen. [...] Met betrekking tot de weging van de drie terreinen binnen deze toets – NVT, Papiamentu en rekenen – geldt dat het uiteindelijk aan het College voor Toetsen en Examens (CvTE) is hoe deze terreinen ten opzichte van elkaar gewogen worden. Het belang van de leerling staat hierbij altijd voorop.” (p. 4)

Ten aanzien van de eerste zin hierboven is waarschijnlijk sprake van een misverstand: met ‘de drie doorstroomtoetsen’ doelden wij op de toets voor Papiamentu, die voor NVT en die voor Rekenen & Wiskunde. Dat er maar één doorstroomtoets voor Bonaire komt en er geen keuze uit verschillende mogelijk is, is ons uiteraard bekend. Ook de door CvTE voorgestelde, maar nog niet officieel vastgestelde weging is ons bekend: Papiamentu telt voor 19%, Nederlands voor 39% en Rekenen voor 42% mee in de doorverwijzing naar het VO. De uitslag van de doorstroomtoets Papiamentu telt niet volwaardig mee en dit heeft natuurlijk gevolgen voor de status van het schoolvak Papiamentu en het voorafgaande onderwijs daarin. Wij gaan ervan uit dat deze verhouding alleen voor het schooljaar 2025-2026 geldt en dus tijdelijk is.

Bij uw opmerking dat bij de weging het belang van de leerling voorop staat, rijst bij ons direct de vraag welke leerling hier wordt bedoeld: de leerling met Nederlands als moedertaal of de leerling met Papiamentu als moedertaal en Nederlands als vreemde taal? Het is in dit licht ook veelzeggend welke twee niveaus voorlopig zijn geschrappt: 2F voor Papiamentu en A1 voor Nederlands als vreemde taal. Enerzijds krijgt de Papiamentstalige leerling die méér kan, niet de kans dit te laten zien. Anderzijds wordt de van huis uit Nederlandstalige leerling bevoordeeld met het geringe gewicht dat de uitslag op de Doorstroomtoets Papiamentu in de schaal legt. Verder is in de toets NVT niveau A1, vooral van belang bij toetsing van vreemdetaalsprekers, geschrappt en is niveau B1, dat einde PO meestal niet relevant is voor de vreemdetaalspreker, gehandhaafd. Ten slotte zijn er voor NVT tweemaal zoveel items als voor Papiamentu en zijn de afnamecondities niet gelijk: Papiamentu wordt altijd ná en NVT vóór de pauze getoetst. Ook dit is niet in het belang van leerlingen met Papiamentu als eerst verworven taal en Nederlands als vreemde taal en tast de status van het schoolvak Papiamentu aan.

Voortgezet Onderwijs

In uw beantwoording van onze vragen m.b.t. het VO wordt de huidige wet- en regelgeving (*WVO 2020*) als uitgangspunt genomen, namelijk de positie van het Papiamentu als moderne vreemde taal. Echter, die wet- en regelgeving is nou juist het probleem. Als we de Europees-Nederlandse bril even afzetten, zien we dat Papiamentu voor de meeste leerlingen op Bonaire geen vreemde taal, maar moedertaal is. Voor de leerlingen voor wie het niet de eerst verworven taal is, is het een tweede taal, die zowel op school kan worden geleerd als in de maatschappij kan worden verworven. Voor Papiamentu verwijzen naar de kerndoelen Engels, zoals in het antwoord wederom gebeurt, lost het probleem niet op. Die verwijzing is juist het probleem: die kerndoelen zijn van een te laag niveau en bevatten irrelevante doelen voor het schoolvak Papiamentu op Bonaire. Door leerkrachten is dan ook aangegeven dat de kerndoelen Nederlands voor de onderbouw eigenlijk voor Papiamentu op Bonaire zouden moeten gelden. Te verwachten/hopen is dat de actualisatie van de kerndoelen hierin verandering gaat brengen.

U stelt ook dat 'het vak wordt meegenomen in de slaag-/zakregeling en als dusdanig op de cijferlijst vermeld zal worden' (p. 5). Wij wijzen u erop dat dit laatste niet altijd het geval is: in het vmbo wordt een 'duim op het cijfer gelegd', indien dit onvoldoende is.

"Uw vrees dat de wettelijke positionering van het keuzevak Papiamentu tot problemen kan leiden bij vervolgstudie in Europees Nederland kan ik daarom niet goed plaatsen." (p. 5)

Dit heeft te maken met problemen die zich hebben voorgedaan bij de aanmelding van leerlingen in het Nederlandse hoger onderwijs: men kijkt daar vreemd op van de vermelding van de vreemde taal Papiamentu op de cijferlijst, want men kent die niet.

Uiteraard zijn er verschillen tussen PO, VO en vervolgonderwijs, zoals u aangeeft. (p. 5). Dat maakt een doorlopende leerlijn echter niet minder belangrijk. De aansluiting tussen de verschillende onderwijssectoren wordt problematisch wanneer in het PO een vak wordt neergezet vanuit moedertaalperspectief (RKP en leerlijnen Papiamentu, Doorstroomtoets Papiamentu) en in het VO plots als moderne vreemde taal (koppeling aan kerndoelen voor MVT en aan ERK-niveaus). Dan sluit het onderwijs juist niet aan op 'de volgende stap', zoals u dat noemt. Het leidt in de praktijk ook tot de nodige verwarring.

Middelbaar Beroepsonderwijs

Uw antwoord omvat veel informatie, maar gaat voorbij aan het wezenlijke punt m.b.t. Papiamentu in het MBO: het feit dat het geen deel uitmaakt van het generieke deel en geen centraal examen kent (zoals Nederlands in Europees Nederland), terwijl de studenten toch worden opgeleid voor functioneren op de lokale arbeidsmarkt, in een maatschappij die voornamelijk Papiamentstalig is.

"Het door u geconstateerde verschil in koppeling van het taalniveau van het Papiamentu aan het ERK en van het Nederlands aan het Referentiekader taal Meijerink, komt doordat het referentiekader taal specifiek is opgesteld voor het leren van de Nederlandse taal, terwijl het ERK breder wordt ingezet om taalniveaus aan te duiden." (p. 6)

Het Referentiekader taal kent ook aanduiding van beheersingsniveaus: deze lopen tot en met 4F. Ze worden in Nederland ook voor Nederlands in het VO en het MBO gebruikt. Het RKP is vergelijkbaar met het Referentiekader taal in Nederland. In het MBO in Europees Nederland worden geen ERK-niveaus voor Nederlands gebruikt, maar de F-niveaus. Waarom zouden we dan voor Papiamentu op Bonaire de ERK-niveaus moeten gebruiken? De niveaus voor Papiamentu moeten in termen van het RKP worden aangegeven en de niveaus voor Nederlands als vreemde taal in termen van het ERK. Precies andersom dan nu het geval is dus.

Inspectie

"Eerder is aangegeven dat de inspectie toezicht houdt op het onderwijs. Het toezicht is bestuurs-toezicht. [...] Op grond van het onderzoekskader 2021 kijkt de inspectie tijdens het onderzoek naar verschillende aspecten van het pedagogisch-didactisch handelen op schoolniveau. Er worden lesobservaties uitgevoerd van verschillende vakken, samen met een observant van de school. Voor het duiden van lesobservaties is het niet nodig dat de inspecteur Papiamentu tot in de finesses spreekt." (p. 7)

Uit de Inspectierapporten van de afgelopen jaren blijkt inderdaad dat de Inspectie ook het pedagogisch-didactisch handelen van leerkrachten in de klas beoordeelt en daartoe lessen observeert. Wij blijven ons echter afvragen hoe dit pedagogisch-didactisch handelen wordt beoordeeld, wanneer de observatie het schoolvak Papiamentu betreft of wanneer de instructietaal Papiamentu is. Het feit dat de inspecteurs blijkbaar een cursus Papiamentu hebben gevolgd, doet daar niets aan af. Wij vragen ons af óf de Inspectie de lessen ván of ín het Papiamentu wel bezoekt. In dit verband is het ook opmerkelijk dat de Inspectie de PO-scholen nooit heeft gewezen op het feit dat de onderwijstijd voor het schoolvak Papiamentu volstrekt onvoldoende is om de (oude) kerndoelen voor het vak en minimaal referentieniveau 1F te behalen. Dat kan eenvoudig op basis van inzage in het lesrooster van de scholen.

“De inspecteurs komen weliswaar uit Europees Nederland maar ook zij hebben, net als andere ambtenaren die in Caribisch Nederland werken, een cursus Papiamentu gevolgd.” (p. 7)

Was het maar zo dat ambtenaren uit Europees Nederland allemaal een cursus Papiamentu hebben gevolgd of volgen en dat ze die cursus op voldoende niveau afsluiten. Voor het zelfstandig maatschappelijk en beroepsmatig functioneren op ambtelijk niveau is het niveau van het inburgerings-examen voor nieuwkomers (in Europees Nederland minimaal A2) overigens niet voldoende. Het niveau moet wel echt B1 zijn.

Tot slot

De zorgen die wij in onze brief van 5 mei 2025 hebben geuit, zijn met uw beantwoording helaas niet weggenomen. Sterker nog: uw reactie geeft ons het idee dat onze zorgen onvoldoende gezien worden. Onderkennen dat het schoolvak Papiamentu (daar gaat het om, niet om de instructietaal) onder druk staat, is niet voldoende. De Bestuursafpraak waarnaar u in dit verband verwijst, stamt uit 2021. We zijn nu vier jaar verder en van de borging van de positie van het Papiamentu in de praktijk is nog niet zoveel terecht gekomen. Het wordt inderdaad tijd om, zoals afgesproken, ‘de gezamenlijke inzet en de voortgang daarvan’ te evalueren. Misschien wordt het zelfs wel tijd de Bestuursafpraak op bepaalde punten te herzien. Wij zijn graag een gesprekspartner in deze.

Hoogachtend,

namens Werkgroep Positie Papiamentu Bonaire

5.1.2.e

Sedney Marten

namens Fundashon Akademia Papiamentu

5.1.2.e

Elsmarie Beukenboom

c.c. Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Vaste Commissie Koninkrijksrelaties, Vaste Commissie Onderwijs, Cultuur & Wetenschap, Inspectie van het Onderwijs, afdeling Caribisch Nederland, Waarnemend Rijksvertegenwoordiger BES, Directeur RCN, Afdelingshoofd RCN-OCW, Voorzitter Eilandsraad Bonaire, Bestuurscollege Bonaire, Onderwijsraad, Adviescommissie Raad van Europa, Fundashon Akademia Papiamentu, Vereniging van Leraren in levende talen, Schoolbesturen PO en VO Bonaire.

Aan: De Tweede Kamer der Staten-Generaal
T.a.v. de Vaste Kamercommissie voor
Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Postbus 20018,
2500 EA Den Haag

Ons nummer: z/25/027784

Datum: 27 juni 2025

Betreft: Structurele bescherming en
bevordering van het Papiaments
op Bonaire

Geachte leden van de Tweede Kamer,

Namens het Openbaar Lichaam Bonaire spreek ik mijn waardering uit voor de brief van de werkgroep ter bescherming van het Papiaments, die u op 5 mei 2025 heeft ontvangen. Deze brief geeft op inhoudelijke en urgente wijze de zorgen weer die breed leven binnen onze gemeenschap en onder onderwijsprofessionals over de toekomst van het Papiaments en toepassing van bestuurlijke afspraken binnen regulier onderwijs op Bonaire.

Bonaire is dankbaar voor de eerste financiële impuls van het ministerie van BZK in 2024. Deze bijdrage van €1 miljoen voor een periode van drie jaar vormt een belangrijke stap in erkenning van het gezamenlijke eigenaarschap van Rijk en eiland in het behoud en de ontwikkeling van het Papiaments. Het symboliseert een waardevol initiatief richting de structurele ondersteuning van de taal.

Echter, een gezamenlijke inzet voor continuïteit in de bescherming van het Papiaments is nu noodzakelijker dan ooit. In 2026 zal de Raad van Europa toezicht houden op de naleving van het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden, waarin het Papiaments is opgenomen. De huidige inspanningen zijn in mijn optiek nog niet voldoende om te voldoen aan de verplichtingen die Nederland als verdragsstaat op zich heeft genomen.

In dit licht roepen wij u op tot:

1. **Gelijke behandeling van het Papiaments**, in lijn met het Europees Handvest, vergelijkbaar met de structurele ondersteuning van het Fries;
2. **Structurele en meerjarige financieringsafspraken** die het mogelijk maken om het Papiaments duurzaam te verankeren in het onderwijs, de media, de overheid en de culturele sector op Bonaire;
3. **Noodzakelijke wetsaanpassingen** die de status en toepassing van het Papiaments waarborgen op Bonaire en het risico wegnemen dat taalbeleid afhankelijk blijft van de willekeur van individuele schoolbesturen of instellingen.

Correspondentieadres

Kaya Grandi 51 | Kralendijk, Bonaire C.N.
Tel. (+599) 717-5330 | Fax. (+599) 717-8416
www.bonairegov.com

Verzoek bij beantwoording van deze brief de datum, het nummer en onderwerp te vermelden

Het Fries kent inmiddels structurele borging via wetgeving, beleidslijnen en financieringsafspraken. Voor het Papiaments blijft het vooralsnog bij een incidentele impuls. Dit verschil is moeilijk te verantwoorden, zeker gezien het gedeelde verleden en de culturele rijkdom die het Papiaments belichaamt voor het Koninkrijk als geheel.

Onderwijs speelt een cruciale rol in de intergenerationele overdracht van taal, kennis en identiteit. Zonder wettelijke en financiële garanties dreigt het Papiaments — ondanks de formele erkenning — in de praktijk naar de achtergrond te verdwijnen in het publieke domein en het klaslokaal.

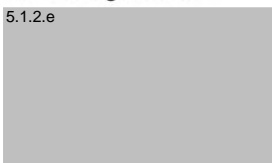
Het Openbaar Lichaam Bonaire benadrukt graag de bereidheid om, samen met het Rijk, Fundashon Akademia Papiamentu (als taalinstituut in oprichting) en andere (regionale) partners, te werken aan een robuuste taalbeleidsagenda waarin het Papiaments de plaats krijgt die het toekomst: als volwaardige, levende rijkstaal met een solide toekomst binnen het Koninkrijk.

In afwachting van uw reactie en tot overleg bereid, verblijven wij.

Hoogachtend,
het Bestuurscollege van het Openbaar Lichaam Bonaire,

de Gezaghebber

5.1.2.e

de Eilandsecretaris

5.1.2.e

Cc.:

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, afdeling Mondiaal/Caribisch gebied,

5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e

Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties, t.a.v. de directeur-generaal

Openbaar bestuur en democratische rechtstaat, 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e

Waarnemend Rijksvertegenwoordiger BES, 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e

Directeur Rijksdienst Caribisch Nederland, 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e

Rijksdienst Caribisch Nederland afdelingshoofd OCW, mw. 5.1.2.e 5.1.2.e

Onderwijsraad, mw. 5.1.2.e 5.1.2.e

Adviescommissie Raad van Europa

Fundashon Akademia Papiamentu, 5.1.2.e 5.1.2.e 5.1.2.e

Wergroep Positie Papiamentu,

Vereniging van Leraren in Levende Talen

Schoolbesturen op Bonaire

Correspondentieadres

Kaya Grandi 51 | Kralendijk, Bonaire C.N.

Tel. (+599) 715-5330

www.bonairegov.com

Verzoek bij beantwoording van deze brief de datum, het nummer en onderwerp te vermelden